

ПОЛИТИКИН

Из сјорџа

40
ДИНАРА
1952

Година XXVI

Број 693

Субота

10. април 1965.

ЗАБАВНИК

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

ОЛАШ ГОРДОН

НАША ЗЕМЉА

у речи и слици

ШАХ

Будите
детектив

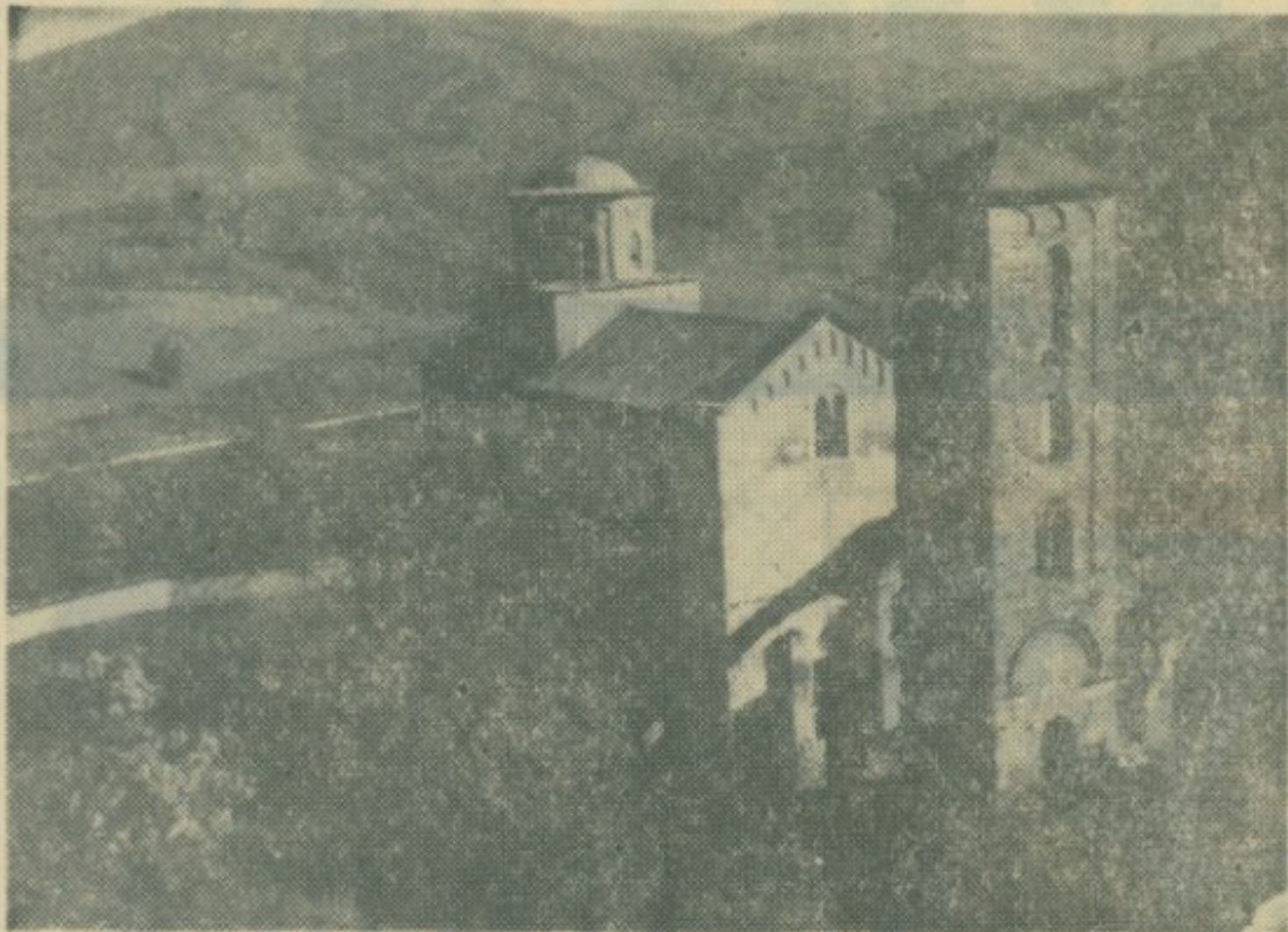
МАРК ТВЕН
ПРОРИЧЕ
ТЕЛЕВИЗИЈУ

ПЛОВЕЋА ОСТРВА

Велика
језера

Откупљени цртежи на конкурс

Наша земља у слици и речи

СОПОЋАНИ

Манастир Сопотани, задужбина краља Уроша I Немањина, лежи недалеко од врела Рашке, око 15 км западно од Новог Пазара. Завршен је највероватније 1265. године. Турци су га јако оштетили. Све до 1929. године зидове су биле без крова, па су многе фреске страдале од кише, која је жила преко њих више стотина година. После другог светског рата сопотанске фреске су реставриране. Оне су јединствене и сличних нема у нашој земљи. Рађене су на позлаћеној основи испресецаној мрежом квадратних, тако да подсећају на мозаик. Одликују се хармонијом светлих тонова, а већином представљају мотиве из јеванђеља. Посебан значај ових фрески које су поникле на нашем тлу ј: у томе што сведоче о величанственим достигнућима нашег средњовековног сликарства. У западним земљама такво сликарство се развило читав век касније. Међу посетиоцима

Сопотана често се могу видети и историчари уметности из страних земаља. На слици: манастир Сопотани са звоником који је подигнут касније.

ПОСТОЈНСКА ЈАМА

НЕСУМЊИВО је да је Постојнска јама једна од најлепших пећина у свету. Својим чарима она је до сада привукла преко 5 милиона посетилаца. Многи од њих су записали своја имена на зидовима пећине. Најстарији запис потиче из 1213. године. Улаз у Постојнску јаму лежи на 530 м надморске висине. Укупна проучена дужина њених канала износи 19.850 м, али посетиоци прелазе свега 5.200 м, при чему део пута прећу малом железницом, која од једном прими 300 људи. Лепота Постојнске јаме је у богатом пећинском накиту, различитих величина, облика и боја, као и у огромним дворанама, међу којима је највећа Концертна. Она може да прими 10 хиљада људи. На слици: Лепе јаме — део Постојнске јаме — кроз које води пут у дужини од 520 м.

ВРЕЛА ХЛАДОВИНА

„Одох ја у хлад, да се огрејем! Бесмислена на Земљи, ова реченица би сасвим другачије могла да звучи на Јупитеру.

Највећи телескоп на свету, онај којим располаже опсерваторија Маунт Паломар, употребљава се, природно, за испитивање најудаљеније „периферије“ човеку доступне васионе. Осматрање наших најближих суседа, планета Сунчевог система, може се вршити и скромнијим инструментима. Недавно су, међутим, огромно огледало опремили народитом апаратуром за мерење топлотних зракова и — уперили га на Јупитер.

Астрономи су били веома изненађени када су открили да је температура површине Јупитера у сенци коју баца његов циновски сателит Калисто, знатно виша него под Сунчевим зрацима! На први поглед би се рекло као да Сунчеви зраци не загревају, већ хладе.

Астрономи и астрофизичари засад не могу да објасне ову појаву. Занимљиво је да ово није једина Јупитерова тајна. Многе још необјашњене појаве везане су за његов сателит Калисто. Својом величином он се приближава једној таквој планети као што је Меркур. У исто време он је двојструко лакши од свог сабрата Ганимеда који је мањи од њега. Топлотно зрачење Калиста двос-

труко је јаче него што би, према прорачуну астронома, требало да буде. У чему је тајна — засад је још тајна.

★ АНЕГДОТЕ ★

ЊЕГОВА БРИГА

Једном је у кабинет руског физико-хемика и академика Николаја Бекетова (1827—1911) улетео његов слуга и изнеумљено викнуо:

— Николај Николајевич, у вашој су библиотеци лопови! Научник је пожигао главу са својих прорачуна и формула и мирно запитало:

— А шта читају?

ТЕХНОЛОГИЈА СТВАРАЛАШТВА

Америчко удружење хемичара наградило је истакнутог физико-хемика Скотчада медаљом Теодора Рихарда. После тог одликовања новинари га извесно време нису остављали на миру. Једном га је један од њих запитало:

— Кажите, професоре, када вам идеје најчешће долазе на памет?

— Ох! — одговорио је научник. — Идеје се стално рађају у мојој глави. Изјутра при буђењу, док се бријем, кад слушам концерт. Идеје се рађају веома лако. А затим одлазим у лабораторију и тамо откривам да је већина тих идеја — лажна.

СНАШАО СЕ

Шофер омнибуса, власништво једног енглеског хотелијера, поруши ограду на башти енглеског романтијера и песника Киплинг (1865—1936) и направи штету у његовој башти. Напућен тиме Киплинг написао писмо хотелијеру тражећи од њега да му надокнади штету, али не доби одговор. Он посла друго, али кад и на њега не прими ништа реши се да лично оде неучтивом власнику и објасни се с њим. Хотелијер га пажљиво саслуша и рече:

— Поштовани господине Киплинг, — ја сам ваше прво писмо продао за 2 фунте, друго за 7, а кад бисте били љубазни да ми напишете и треће, онда бих продавши и њега тамај накупио довољно новца да вам исплатим штету.

ШКОТСКА ПРИЧА

Мак Тавиш ушао у чистоницу одела и пита службеника:

— Колико кошта чистићење и пеглање ових панталона?

— Десет шилинга.

— Ах, то је скупо. Ево вам 5 шилинга па ми очистите и испеглајте само једну ногавицу, ја ћу се фотографисати из профила!

ПРОФЕСИОНАЛНА ДЕФОРМАЦИЈА

Два дугогодишња полицијска службеника, шеф и потчињени, пензионису се истог дана. После дужег времена сретну се на улици и шеф упита свог бившег службеника чиме се сад бави и да ли му је досадно.

— Како да није, али однедавно сам се досетио и направио свеску у коју бежежим своје утиске из дана у дан.

— Дивно — рече му бивши шеф — донесите ми је онда сваке вечери да је потпишем.

ТОПАО ОБЕД И ЧИСТО ПОСУЂЕ

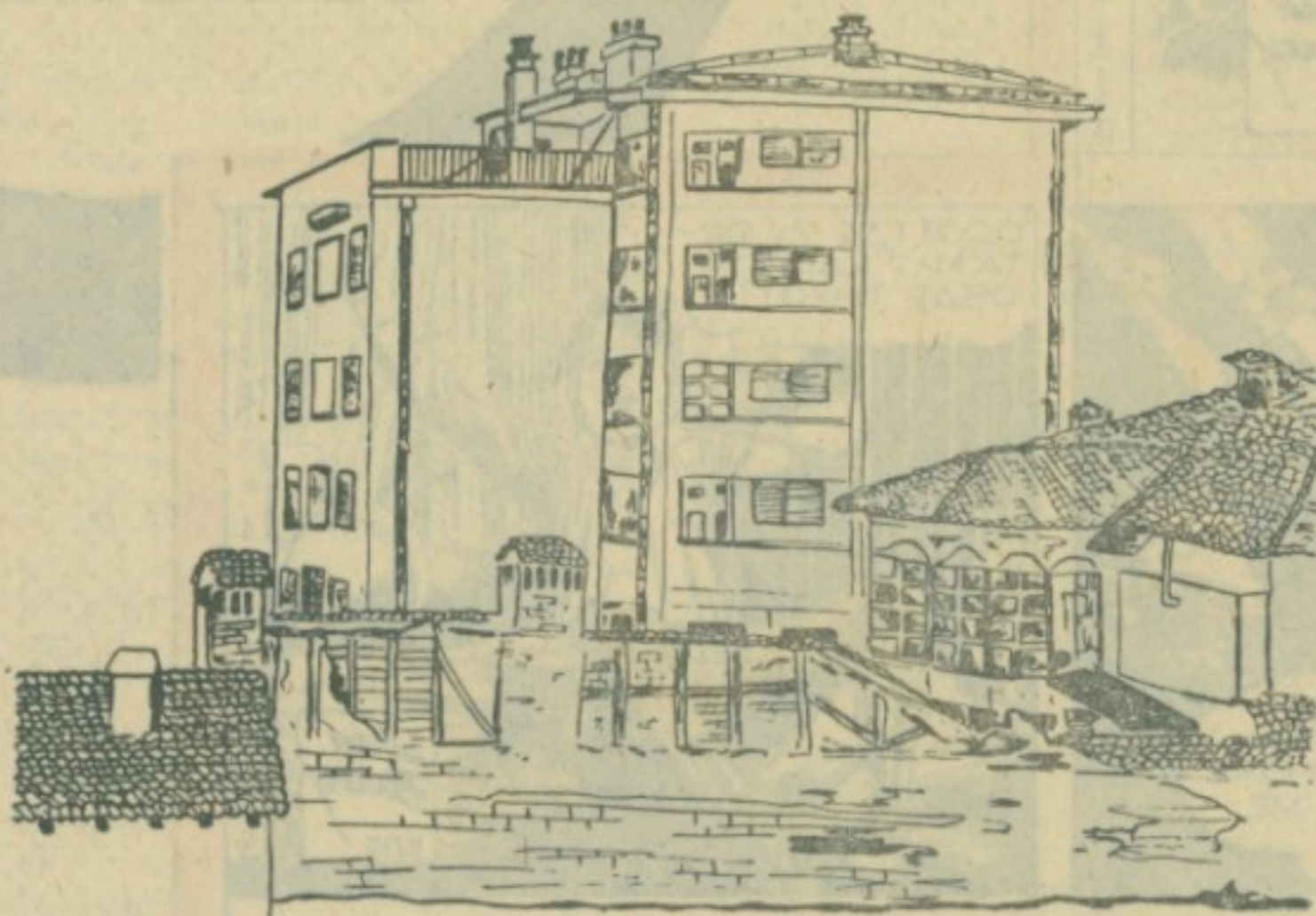
Једна шведска фирма је недавно усавршила нов начин припремања конзервисане хране, који има мно го предности над обичним конзервама, јер се за време кувања не прљају судови. Обед се налази у пластичној врећици која се директно спушта у врјућу воду. Мени фирме представљају: шпaгети и јела зготовљена од пилетине и јунећег меса. Овако припремљени обеди могу да буду ускладиштени без страха од кварења, чак и без фрижидера годину дана.

ХИРУРШКИ БАЧАЧ ПЛАМЕНА

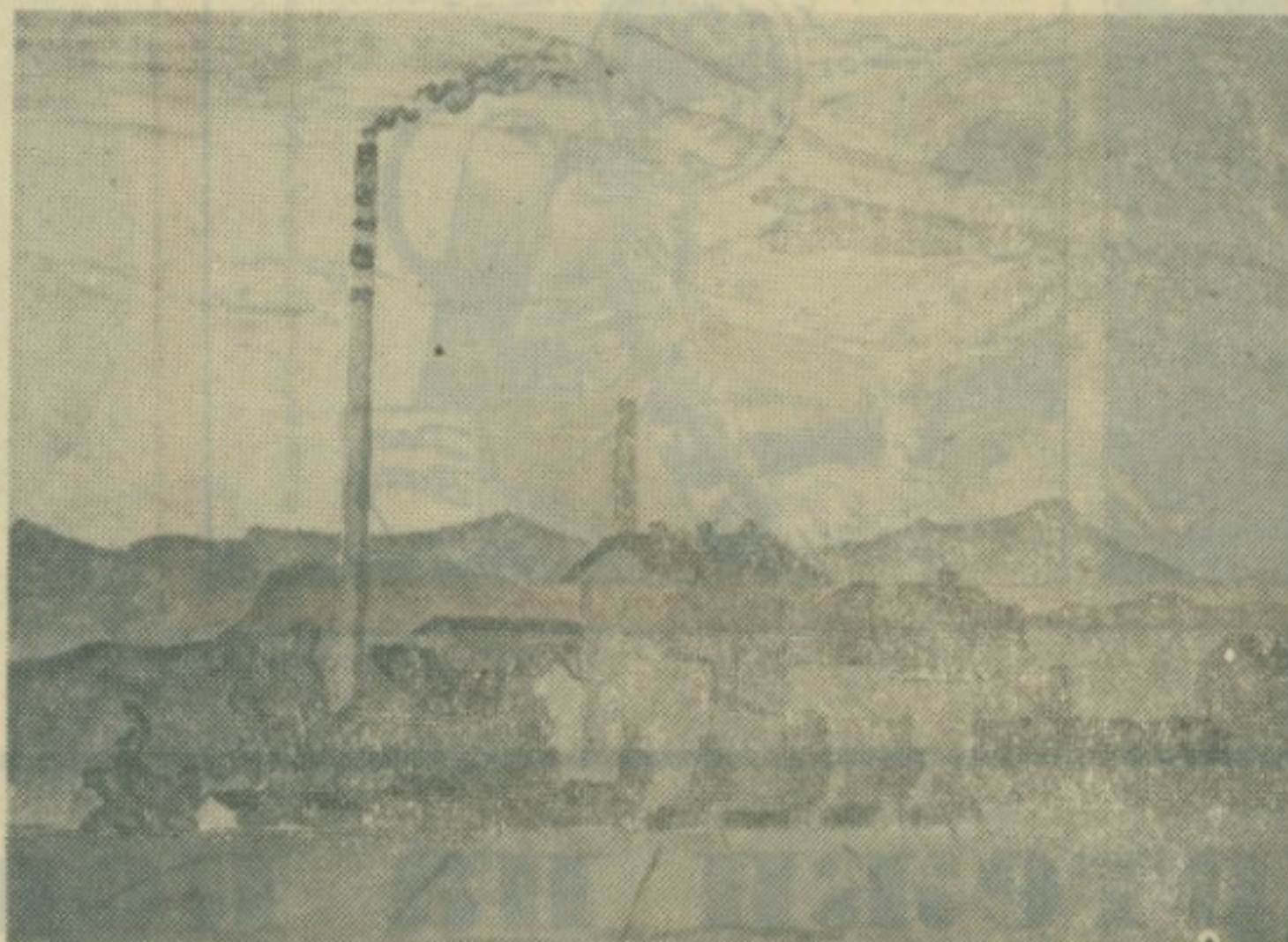
Стручњаци медицинског факултета универзитета Колумбија (Њујорк) направили су један хируршки инструмент чија је „оштрица“ у ствари млаз горућег гаса. Овај скалпел, назван: „плазма арк“ је адаптација једног генератора који је недавно конструисан у електронској лабораторији истог универзитета. Скалпел производи непрекидни млаз који тренутно претвара ткиво у пару, згрушава крв и омогућава хирургу да оперише „насуво“, без излива крви, брзо и сигурно. Да би се млаз, који има температуру од преко 12.000 степени ограничио само на оболело ткиво и осигурао безбедност болесника скалпел је окружен омотачем гаса охлађеног скоро до апсолутне нуле.

„Плазма-арк“ заједно са лејзером представља ново оружје у хируршком арсеналу.

Откупљени цртежи на конкурс

„НОВО И СТАРО У МОЈОЈ УЛИЦИ“, рад Петра Фејзулахи, Приштина Рамиза Садика ул. бр. 30

„ТВОРНИЦА“, рад Бориса Фабијана, Запрешић, — зграда Ц

„ЗИМА“, рад Дражена Живковића, Борово 11/165

ЈАХАЊЕ на таласима је смео спорт. Број његових присталица расте, а сматра се да их има преко 200.000 у целом свету. Један психијатар из Кал.форније толико је опчињен овим спортом да је због њега напустио своју праксу. Он путује тамо-амо између Ваикикија на Хавајима, Перуа, јужне Калифорније и Аустралије у потери за највећим таласима. Зато настоји да путује што јестиније, станује са својом женом под шатором на обали, а животне потребе ограничава на најнеопходније.

Овај спорт није више ограничен само на тропске воде. Њиме се баве људи и у другим деловима света. Данас постоји заштитно одело од сунђерасте гуме које употребљавају спортски рониоци као и тркачи на воденим скијама. Оно је од главе до пете приљубљено уз тело. Данас се често усред зиме при температури воде од 5—6 степени и при ветру који хучи кроз валенушене таласе на обалама северне Калифорније и Орегона могу видети јахачи на таласима у таквим оделима како стрпљиво делују на површини воде и чекају прави талас.

Ма колико готово сви јахачи на таласима сањали о огромним таласима који после буре ударају о обале Хаваја, има само мали број људи који стварно знају да их јашу. Овакви таласи захтевају не само велику спретност, него и најтачнији прорачун и необичну храброст, јер они нису ни најмање безбедни нарочито на Макаха — обали на Хавајском острву Оаху које је без сумње најчешће поприште јахача на таласима и место где се одржавају светска првенства.

Познаваоци овог спорта имају испред Макахе своја места на којима се сакупљају да мотре таласе. Тамо свако проналази „свој“ талас. Они који су авантуристички

ЈАХАЊЕ на таласима

СТАРИ ХАВАЈСКИ СПОРТ, КОЈИМ СЕ БАВЕ ДЕСЕТИНЕ ХИЉАДА ЉУДИ У СВЕТУ, ОВО ЈЕ ИНФОРМАЦИЈА ИЗ ЧЛАНКА КОЈИ ЈЕ НАПИСАО ЕЖЕН БАРДИК, ПРОФЕСОР НА КАЛИФОРНИЈА УНИВЕРЗИТЕТУ И РОМАНОПИСАЦ, А У ИСТО ВРЕМЕ И ОДУШЕВЉЕНИ СПОРТСКИ РОНИЛАЦ И ЈАХАЧ НА ТАЛАСИМА.

расположени пливају даље у суспрет таласима да би се докопали највиших који се због велике масе воде раније успињу. Високи таласи већином надолaze у групама по три са највишим у средини, а свака група је мало виша од претходне док се не прекорачи највиша тачка и не успостави нормалан ритам. Мотрећи на таласе јахач лежи испружен на својој дасци и гледа преко рамена иза себе; када се талас подигне, он почне да балансира рукама. Ако је тачно прорачунао своју брзину и брзину таласа одједном шумно појури и тада устане. Пред собом има дугу стрмину бучног таласа, за леђима водене масе које га гоне а у ушима два шума: шиштање даске и хујање воде која се сурвава иза њега. У овој фази најмања грешка може да доведе до катастрофе. Ако јахач сувише брзо појури даска се одваја од таласа. Човек у једном тренутку виси у ваздуху а тада свом снагом удара о воду.

Може да доспе и у силан талас који га заспе тонама. Тада његова даска постаје убилачки инструмент и он мора настојати да што је могуће брже зарони даље од ње.

У томе паклу пливач на таласима мора да буде хладнокрван и да брзо и прецизно одреди момент кад треба да изрони.

Није свака врста јахача на таласима опасна. У Јужној Калифорнији талас већи од четири метра представља велику реткост. Стога су тамошњи становници развили другачији облик спорта на таласима. Са лаким даскама од сунђерасте материје које нису теже од 9—14 килограма изводе они најлуђе мајсторије на ниским таласима ових обала. Неки праве стој на глави на таласима, неки јашу уназад, лете као стрела између стена или између дивека у луци.

Хавајци су већ одавно постигли изванредну вештину у јахачу на

таласима. Још је капетан Кук, који је имао прилике да их посматра, дао исцрпан опис овога спорта. Међу уметницима помињу се и хавајски кнежеви. Нарочито је био познат краљ Камехамеха, прави цин висок два метра и 180 килограма тежак и његова жена Каахуману која је била само за пет сантиметара нижа и за неколико килограма лакша.

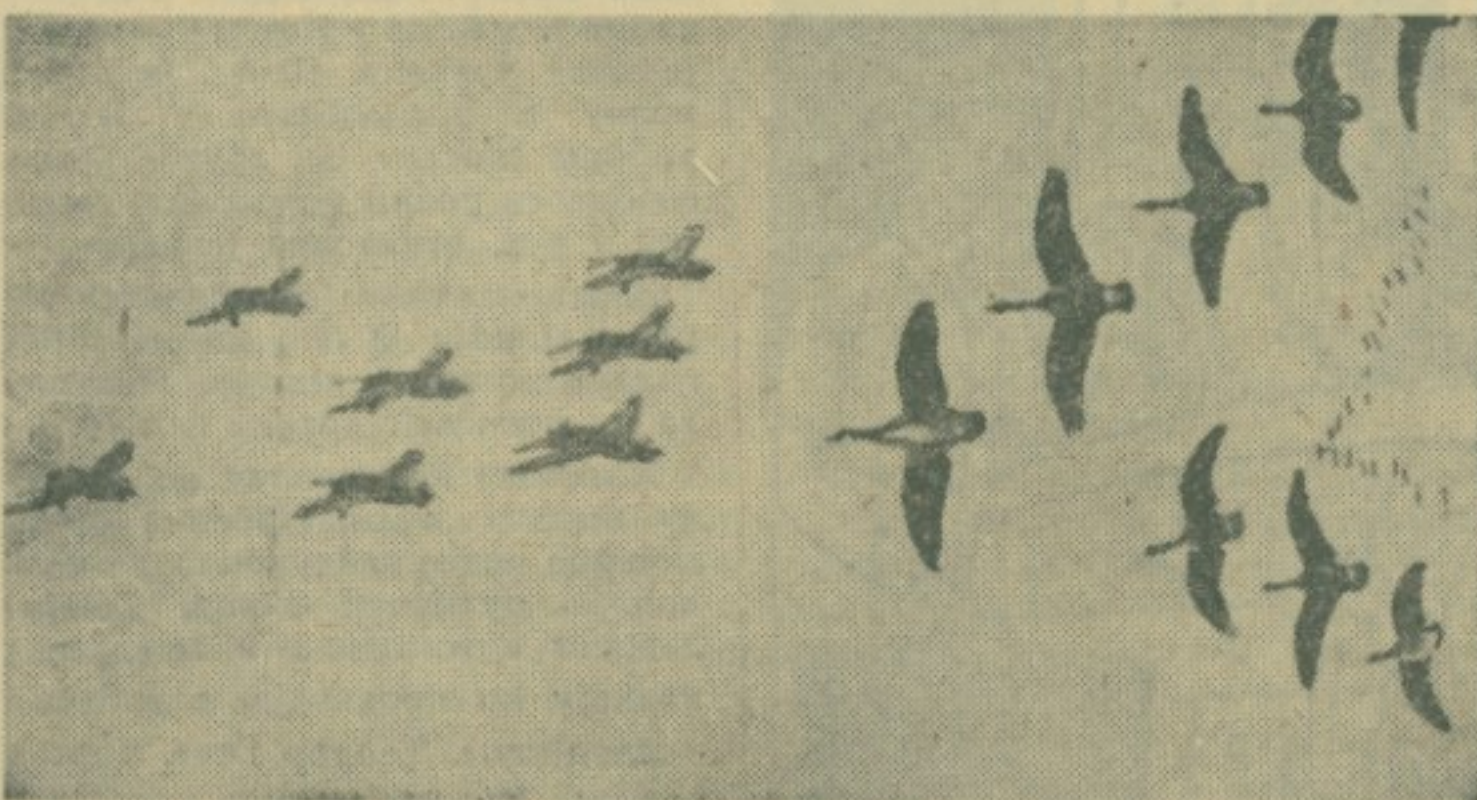
Старе хавајске даске биле су

гломазне, дуге 4—5 метара и тежке 60 килограма. Да би се њима овладао потребне су биле године вежбања и велика телесна снага. Јахаче на таласима је стварно постало популарно тек после другог светског рата када су створене знатно лакше даске. Модерна даска је по правилу од полиуретан-сунђерасте материје са преслаком од стакленог влакна. Она тежи само 9—18 килограма и има на задњем делу перо те личи на леђна пераја морског пса.

Новом даском се тако лако може управљати да је овај спорт готово сваком приступачан. Деца ову уметност врло брзо науче. У Ваикикију на Хавајима у летње дане вода толико врви од дасака да стари асови говоре о „стваришту дрва“.

На многим морским обалама постоје могућности за овај спорт; само у јужној Калифорнији има око 300 места. Тамо као и у југоисточној Аустралији и на Хавајима, када је лепо време, могу сваке суботе и недеље да се виде љубитељи овога спорта са огромним даскама у аутомобилима како јуре према обалама где су таласи. Ко их следи и посматра видеће да се овде не ради о променљивој људи моде. Дивно одмеравање снага између човека и природе чини јахаче на таласима једном од најинтересантнијих спортских дисциплина.

По цилеу на природу

Шта мислите на којој су слици авиони, а на којој птице? Ескадрила авиона за време лета заузима исти положај као и дивље патке када полазе на дуги пут.

Две приче о стварима

ДАЊУ ствари хуте. А ноћу, кад кроз прозоре с решеткама провири сребрни месечеви зраци, дреше се језици Ствари и оне почињу да се препиру између себе.

У складишту се случајно нашао и Магнетофон. Он нам је касније и поновио разговор Ствари. Ви ваљда знате да Магнетофон веома добро хвата и понавља не само језик људи, већ и језик Ствари, зато што је и он сам Ствар. А тај Магнетофон, то вам мора рећи, био је велики љубитељ спорта. Можда је због тога и допао овамо, у складиште спортских реквизита.

Да, умало нисмо заборавили: складиште се налазило на стадиону и због тога су ту живе Ствари-сродници, Ствари-пријатељи, али и, разуме се, Ствари-супарници. На једној полици лежали су Дискови и Кугле, на другој Дресови и Патике за гимнастику. Прислоњене уза зид стајале су Смучке и Мотке. Али, да не набрајамо. Боље да чујемо о чему су разговарале Ствари.

СНАГА У ОКРЕТАЊУ

Ох, те Ствари. Вечито се препиру. Ево и данас, тек што се спустило вече, а Диск се докучио са Чигром. Била је то обична децја чигра коју је случајно заборавио магационеров синчић.

— Први пут видим једну овако ништавну и безвредну играчку! — презриво је рекао Диск. — Чему ти служиш? У чему је твоја снага?

— У окретању, у окретању — заузјала је Чигра покушавајући да изведе пируету на једној ноzi. Али, то јој без човекове помоћи није успело.

— Слушај — наставио је Диск — па то је неозбиљно. Ти само то и знаш: да се вртиш и жуиш као јесења мува. А чему?

— Е, знаш шта! — наљутила се Чигра. — Тако може да расуђује само права незналица. Баш ме занима шта би ти учинио да мене није било на свету? Шта мислиш, да ли би и тада твоји рекорди били високи?

— Какве везе имају с тобом моји рекорди?

— Незахвалнице! — узвикнула је Чигра. — Зар ти не знаш да је наша снага у окретању? Ко те је научио да се у лету окрећеш?

— Молим, могу ја и да се не окрећем — рекао је Диск. — Сутира имам такмичење и нека оно онда покаже да ли између нас постоји нешто заједничко.

Сутрадан на такмичењу Диск се веома чудно понео. Заблеставши на сунцу, полетео је високо али... Да ли је он то заиста хтео да докаже своју независност или спортиста који га је бацио није био довољно искусан, тек овог пута Диск није полетео поштомиче и вртећи се у ваздуху, као Чигра, већ преврћући се на разне стране. Какав је то био призор, можете и сами да замислите. Прелетео је Диск мало растојање и — шлепнуо о земљу.

— Знала сам ја то, знала сам — запевала је Чигра. — Живот је дао лекцију том уображенку. Тако он кажњава сваког ко омаловажава искуство других.

СТАКАО И ЧЕЛИК

...А ја ћу вам испричати нешто о Стаклу и Челику — чуо се глас Мотке за скакање која је стајала у углу.

— Јачи сам од тебе — рекао је једном Челик — колико си ти, Стакло, иза мене! Нека само фудбалека лопта удари о прозор и... пангр — тебе нема. А челични оклоп ни тана не може да пробије.

— Али зато ја пропуштам у куће сунчану светлост — бранило се Стакло — а ако од мене направе наочари, људи са slabим видом рећи ће ми: хвала.

— Баш ти и нашло чиме да се похвалиш! — зазвонио је Челик. — На мени почива читав свет: трактори, локомотиве, шине, мо-

стови — за све је потребан челик. Човек је без мене као без руку.

— Свако је добар на свом послу — остајало је Стакло на своје.

— Зашто да се свађамо? — предложио је Челик. — Питањем ко је јачи, решићемо на стадиону.

Стакло је пристало и они су кренули на стадион.

Челик је одмах себи нашао место: на Копачкама фудбалера, примио га је и Копље да му буде врх, понудио је Дисковима и Куглама. И свуда су га срдечно дочекали. А Стаклу су сви говорили:

— Куда ћеш. Ти си крхко и ломљиво. Потражи себи лакши посао.

Стакло се покуњило, а поред све његове муке и Челик му се стао ругати.

— Хоћеш ли, можда, да се огледаш са мном у скоковима?

Атлетичар је узео у руке Челичну Мотку, потрчао и скочио. Како је то био висок скок! Челик је чак зазвонио од задовољства.

— Пробаћу и ја — изненада је проговорило Стакло. — Само, дозволи ми један дан, да се припремим.

Сутрадан, још у саму зору Челична Мотка појавила се на стадиону. Чека и унапред се подсмевала Стаклу.

Ево, најзад, и Стакла... Али, како то изгледа!

— Зар ме не познајеш? — проговорио је танка и витка Стаклена Мотка. — Не чуди се, то сам ја, Стакло. Само сам се мало променио, а и име ми је другачије — Фибреглас.

— Каква маскарата! — закикотав се Челик. — Па ти ћеш се од првог додира распасти на комаде.

— Не брини — осмехнула се Стаклена Мотка — нећу се распасти.

Дошли су и атлетичари. Један је скочио помоћу Челичне Мотке, а други је узео Стаклену. И тада се догодило чудо: Стаклена

Мотка није се сломила под тежином спортисте, већ се савила у лук. Затим се, гипка и еластична, исправила и пребацила скакача преко летве постављене што је највише било могућно.

— Какав скок! — зачудио се Челик. — Како си успело, Стакло?

— Није то никакво чудо — одговорио је Стакло. — Таквим ме је начинио човек. А човеку је помогла добра чаробница — хемија.

— Па, честитам! — с тугом у гласу рекао је Челик. — Сад видим да овде немам никаквог посла.

— Не жалости се — тешило га је Стакло. — И те како има посла за тебе. Бићемо пријатељи и заједно ћемо помагати људима.

Тако су се Челик и Стакло спријатељили.

— Причај ли ти то сама о себи, Мотко? — неповерљиво су запитали Клиници на Копачкама. — Ти си, чини ми се, стаклена?

— Свакако! — потврдила је Мотка за скакање. — То и није било тешко погодити. Али, хтела бих да вас упознам и са својом млађом сестром, Капронском Мотком. Помоћу ње се може још више скочити...

Настављамо серију детективских прича од којих свака крије по један мали проблем који ви треба да решите. Напомињемо вам да решење загонетки не треба тражити само у тексту приче, већ и у цртежу којим је текст пропраћен. За оне који не могу да нађу решење одговор дајемо у идућем броју, на 15. страни

БУДИТЕ ДЕТЕКТИВ

Тајна закључане собе

— СВЕ ми се чини да ћемо веома брзо пронаћи убицу банкарџа Џорџа Брауна — обрати се инспектор Вернер свом помоћнику. — Предосећам да ће Алберт Браун имати да нам нешто каже о овом случају. Мислим да би било добро да одемо до њега и поставимо му два-три питања. Познато је да је Алберт мрзео свог богатог брата, а његов шешир нађен у стану убијеног можда је случајно заборављен приликом неке безазлене посете, а можда и није.

Вернеру је била поверена истрага о убиству Џорџа Брауна. Браун је нађен у свом стану убијен ударцем ножа у леђа. Инспектор је имао доста разлога да сумња да Алберт Браун, једини банкарџев брат и наследник, можда може да зна штогод о убиству и убици.

Од куће убијеног банкарџа до стана Алберта Брауна инспектор Вернер и његов помоћник зачас су стигли брзим полицијским колима. Заправо, тачно двадесет минута од тренутка када су оставили тело убијеног банкарџа, инспектор Вернер је закуцао на врата Албертовог стана. Одговора није било.

— Мислим да ће овде твоја рамена бити кориснија од мог куцања — тобож шаљиво се обратио Вернер помоћнику. — Види можеш ли шта да учиниш...

Помоћник је узео мали залет и раменом ударио врата која су одмах попустила. Не очекујући тако брз успех, помоћник је посприу и спотакао се о отирач. Покушавајући да нађе неки ослонац и задржи се на ногама, док га је руком једну вазу са цвећем, изручио себи на главу и цвеће и воду и најзад — сео у канту са угљем.

— А сад да видимо да ли ћемо наћи било шта што би нас упутило на прави траг — обрати му се Вернер кад је престао да се смеје.

Али, пре но што је његов помоћник стигао да изврши наређе-

ње, један онизак и подебео човек, који се дахнути успео стеницама, застало је на отвореним вратима.

— Хеј, ко сте ви? — запитао је.

— Шта се то овде догађа?

Његово зајупурено лице постало је још првеније када је угледао преврнуту вазу и канту за угљем.

— Упадате у станове, а? Онда ми дозволите да вам кажем да сам ја Алберт Браун и да је ово мој стан. Желите ли да позovem полицију?

Инспектор Вернер му је показао своју значку, представио му свог помоћника и објаснио му зашто су дошли.

— Дошли смо да вам поставимо неколико питања у вези са убиством вашег брата, господине Браун. Када смо дошли овамо никога није било, па смо, у интересу што брже и ефикасније спровођења истраге, узели слободу да насилно уђемо.

— Ха! Очекивали сте, претпостављам, да ћете испод мог кривета пронаћи окрвављен бодер?

— иронично му одговори Алберт Браун. — Могу вам рећи да само губите време. Не желим да се претварам и да тврдим да ми је жао старог тврдице, али га ја нисам убио. Претпостављам да је то учинио неко кога је мој брат преварио у некој финансијској

трансакцији. Поред тога, ја имам алиби. Отишао сам из Лондона још почетком прошле седмице да бих са неким старим другарима провео заједно неколико дана у Брајтону. Вратио сам се данас, заправо малочас, и нашао два полицајца како њушкају по мом стану. Па добро, изволите, само наставите. Њушкајте колико хоћете. Против мене нећете ништа наћи...

Инспектор Вернер као да није примећивао његову неотесаност.

— Реците ми, господине Браун, да ли још неко, сем вас, има приступ у овај стан?

— Не, нико не може да уђе у стан када сам ја одсутан. Наравно, изузимамо полицијска њушкала. Ха! Ха! Ха!

— И ваши пријатељи ће после доћи да сте читаву прошлу седмицу провели у Брајтону, укључујући ту и јучерашњи дан када је Џорџ убијен?

— Сасвим тачно!

— Ипак ћете морати да пођете са мном и да ми у полицији одговорите на нека питања — мирно рече инспектор Вернер. — И сматрајте себе ухапшеним, господине Браун...

На основу чега је инспектор Вернер закључио да је за смрт Џорџа Брауна крив његов брат?

Кроз шаховски свећ

ПРВЕ ДЕМОНСТРАЦИОНЕ ТАБЛЕ. — Појава демонстрационе табле везана је за први меч за првака света у шаху. То је било 11. јануара 1886. године у Њујорку, када су се сусрели Штајниц и Цукертот. Многим шахистима из Њујорка и других места било је омогућено да непосредно посматрају шаховску партију захваљујући великој табли на коју су одмах преносили одиграни потези. Ову „историјску“ партију добио је Штајниц, као и меч са резултатом 10:5 уз 5 ремија.

„ЖИВИ ШАХ“ У ЦИРКУСУ. — За време међународног шаховског турнира у Лондону 1883. године шаховске партије нису се играле само у турнирској дворани. Оне су приказиване на циркусској арени са „живим фигурама“. Војници, раскошно одевени, по команди шаховских мајстора оживљавали су на задовољство публике већ одигране партије. Иностранци извођењем партија са гледалишта су били често упућивани аплаузи.

ДУГЕ СЛЕПЕ ПАРТИЈЕ. — 17. априла 1892. године руски мајстор Михаил Иванович Чигорин играо је у петроградском шах клубу симултану утакмицу без гледања на таблу. Од 8 партија Чигорин је добио 7, а само у једној је претрпео пораз. Да би се доказало колико је тешко играти утакмицу без гледања на таблу извршено је мерење темпа игре. У првом часу Чигорин је одиграо 58 потеза, у другом — 38, а затим се тај број смањио на 20—25 на час. У почетку је, као што се види, било много лакше играти, јер се у отварању партије одвијају по утврђеним шемама.

НЕОБИЧАН ОРГАНИЗАТОР МЕЧА. — У септембру 1957. године компанија „Пепсикола“ организовала је на Филипинима меч између домаћег омладинског првака Кардоса и Бобија Фишера. Фотографије младих шахиста појављивале су се у најпопуларнијим листовима на Филипинима заједно са рекламама „Пепсикола“. Тако је Фишер освајао поене у мечу са Кардосом, а организатор мечу у борби са конкурентом — компанијом „Кокакола“!

ШАХОВСКИ СУВЕНИРИ. — За време шаховских такмичења на тржишту се појављују одговарајући сувенири. У продавницама се могу наћи машине са утиснутим шаховским фигурама, дугмад за кошуље са шаховским орнаментима, фотографије великих мајстора, специјална издања марака и коверата, шаховска литература, тарнатуре...

Машта једног трговца са острва Кирасао у Каринском мору, где је у лето 1962. године одигран турнир квалитета за првака света, отишла је много даље. Он је

у излогу изложио шаховску таблу на којој се налазило пар ципела. Поред њих се налазио текет који је све објашњавао. — Бољи потез ви можете да учините само у ципелама које су купљене у овој радњи! — гласила је порука упућена шахистима.

ЖЕНЕ — ШАХОВСКИ ШАМПИОНИ

ПРВА шампионка света у шаху била је Вера Менчик — Стивенсон. Титулу је освојила на првенству света за жене у Лондону 1927. године кад је имала само 21 годину. Пошто међу шахисткињама није имала равноправних партнерки, почела је да учествује на мушким шаховским турнирима.

На међународном турниру, одржаном 1929. године у Рамсету, она је поделила друго место са велмајстором Рубинштајном. Прво место је само са пола поена предности освојила Капабланка.

Ређале су се турнеје и успеси Vere Менчикове. Пред њом су потписивали пораз најславнији играчи времена — или су морали да се задовоље ремијем. „Она је једина жена која игра шах као велмајстор“ — говорио је за њу Алехин. Али и поред те ласкаве оцене тешко је падао пораз познатим шаховским именима у сусрету са њом. У то време је и основан, наравно у шали, „Шаховски клуб Vere Менчик“ у који су по „службеној дужности“ били учлањени сви велики играчи које је она победила. За два порaza две „чанске“ карте имао је др Еве, док су по једну између многих имали др Тартаковер, Рубинштајн, Решевски, Мисес... „Диплома“ почасног председника тога „клуба“ била је уручена велмајстору Салу Флору после два узастопна ремија са Вером Менчиковом. Тако је Флор постао председник удружења шахиста које је знањем надвисила жена!

Вера Менчик остала је првак света у шаху све до трагичне смрти 27. јуна 1944. године. Међу многим жртвама нацистичког бомбардовања Лондона тога дана била је и она.

Стопама Vere Менчик кренула је данашња правкиња света у шаху Нона Гаприндашвили. Карактеристично је да су обе научиле да играју шах када су имале само по пет година. Нона је рођена 3. маја 1941. године у граду Зугдиди, Грузијској ССР у породици где је шах био омиљена игра. Поред оца и четири старија брата играла су шах. Са 12 година она је почела да учествује на шаховским такмичењима са променљивим успехом. Са 17 година постаје женски шаховски мајстор, а само три године касније осваја звање интернационалног мајстора. Пошто је у мечу победила Јелисавету Бикову, постала је 1962. године шампион света у шаху за жене. Од тада почиње да постиже значајне резултате и на мушким шаховским турнирима, па је почео да се ствара нови клуб — „Шаховски клуб Ноне Гаприндашвили“. На главном турниру у Хестингсу, крајем прошле и почетком ове године, освојила је пето место.

У сусрету са њом Керес је постигао само реми, па је и он на путу да добије „диплому“ испут Флора. И Таљ је положио оружје у једној партији са Номом. Истина, то је било на брзопотезном турниру.

Човек са златним кључевима

У холу сваког великог хотела налазе се два дугачка шалтера. Један је пријавница. Тамо се уписује и плаћа рачун; други, где се узима кључ од собе и добија пошта, далеко је важнији. Тамо се налази човек који је у исто време: портир, саобраћајни биро, банкар и тајни секретар. Он за госта чини чуда, велика и мала.

Хотелски портир говори обично више језика, зна напамет све редове возње, зна добре ресторани, зна у које радње треба отићи и уопште све што је потребно да би путнику било пријатно. Али он може још и више да учини. Ако је авион „распродан“ а неко неизоставно мора да путује, обратиће се портир и овај ће ипак наћи место. Њему се иде када се жели нешто што се тешко добија: карта за премијеру, ако је некоме остао пртљаг у возу, ако је изгубио путне исправе итд.

Око 1900 портира европских хотела из 17 земаља основали су удружење златних кључева. Њихов знак: два укрштена кључа, носи сваки члан на реверу униформе. Мрежа хотелских портира ради врло успешно.

Ако се у неком хотелу открије лопов, ако се појави варалица или фалсификатор чекова — вест одмах иде од портира до портира преко целог континента.

Међу највеће од ових „свезнајућих“ спада Луиџи Торторела из

Венеције. Људи који имају тешкоћа обраћају се њему. У Венецији, каже крилатица, постоје три велика Т — Тицијан, Тинторето, Торторела.

Једнога дана Торторели је дошао један отац сав очајан. Његов син који је ишао у школу у Енглеској седео је сада у Калеу без новца и без пасоша. Покраден је и могао је само још да телефонира последњим новцем. Торторела се машино телефона. Прво је звао италијанско посланство у Паризу и тамо једног свог старог пријатеља замолио да изда упутство италијанском конзулу у Калеу да дечку обезбеди нови пасош. Затим телефонски разговор са пријатељима у Калеу и — ствар је била уређена. Дечак је добио храну и преноћиште у једном добром хотелу а другог дана, снабдевен новим исправама, смештен у воз, отпутовао је кући.

Златне кључеве сме да носи само онај који је био најмање пет година хотелски портир. Торторела их носи већ дуго.

Хотелски портир су по правили имућни људи. Поред редовне месечне плате ваздухопловне компаније, путнички биро, изнајмљивачи аутомобила и предузећа плаћају им провизије, а добијају и напојнице. Теодор Геде, портир хотела „Четири годишња доба“ у Минхену добио је на поклон пут у САД у приватном авиону. Торторели је један хотелски гост једном позвао у Хонолулу на две недеље.

ВРЕМЕ ИДОЛА

Последњих година америчка омладина је усвојила велику моду ношења кошуља на којима се налазе насликани њихови идоли: обично су то филмски глумци, певачи, а нарочито Битлси. Међутим, у последње време и научници добијају своје место на овим кошуљама. Тако на слици видимо једног од најпознатијих америчких универзитетских професора Луиса Физера за време предавања органске хемије на Харвардском универзитету, који на себи има кошуљу са својим ликом.

КОНАН ДОЈЛ често је добијао писма адресована Шерлоку Холмсу са описом преступа и молбом да укаже помоћ. Једне вечери Конан Дојл је из хрпе писама изабрао дебео коверат пун исечка из новина. Исеци су се односили на злочин извршен три године пре тога. Случај је изгледао тајанствен, сензационалан...

Ако је све оно што је стајало у пропратном писму била истина, случај је захтевао нову истрагу.

Да се и ми упознамо са околностима под којима се догодило овај загонетни злочин.

...Неки дечак који је журио на посао у град спазео је на њиви коња. Коњ је лежао у бари од крви. Стомак му је био распорен.

Затим су дошли полицајци. Двадесет полицајаца, позваних из читаве грофовије, бацили су се на пречељивање околних њива и шумарака. И разумљиво: био је то осми случај за пола године.

Између фебруара и августа 1903. године неки манијак убио је осам крава и коња. Полиција је примила око стотину злудних писама. У писмима се са уживањем говорило о злочинима, а једно од њих завршавало се речима: „Весела времена наступиле су у Вирлију у новембру. Прехи ћемо на девојчице — свака вреди двадесет коња.“

Та претња утростручила је ужас који је већ владао у селу. И ево, 18. августа још један коњ... Ко је то учинио упркос томе што 20 полицајаца и дан и ноћ патролира по околини?

КОНАН ДОЈЛ РЕШАВА ТАЈНУ ГРЕЈТ ВИРЛИЈА

★

Мало је коме познато да је творац Шерлока Холмса морао и у животу да игра улогу детектива-аматера. Нарочито је занимљива историја решења такозване „тајне села Грејт Вирлија“. Конан Дојл енергично је иступио у овом случају против расне неједнакости и мрачњаштва. Овде доносимо једно поглавље из веома занимљиве књиге енглеског аутора Џона Диксона Кара „Живот сер Артура Конан Дојла“.

★

И тада је инспектор Кембел донео одлуку. Он је, као и све његове колеге, веровао да зна ко је за све крив. На пола миље од места догађаја налазила се црква. Тамо су се упутили инспектор и његови људи. Надали су се да ће тамо наћи доказа да би ухапсили свештениковог сина.

Неопходно је објаснити да је Шапури Едалци, свештеник тамошње парохије, био досељеник из Индије. Говорећи језиком парохијана, он је био „прнац“. И самим тим био је сумњив.

Свештеник Шапури Едалци био је ожењен Енглескином. Њихов старији син, двадесет седмогодишњи Џорџ Едалци, правник по образовању, радио је у Бирмингему. Свако јутро у седам и тридесет одлазио је возом на посао и у пола седам увече враћао се у село. Џорџ је био мршав и тамнопут. Са одличним успехом завршио је универзитет и био је познат као аутор замашне књиге о железничком праву. Способност и врлине младог Едалција чинили су га у очима суграђана опасним човеком.

— И није ли чудно — шапталом се у крчми — не пије и не пуши. И не примећује те. Ево како. Гледа те и не примећује те. А сећаш ли се, последњи пут...?

Неколико година пре тога, док је Џорџ још био у школи, по грофовији се почео ширити талас анонимних писама. У писмима су грдили свештеника и његову породицу. Нарочито су се били окомили на Џорџа. У име свештеника у новинама су објављиване глупе изјаве. Непристојне разгледнице, потписане његовим именом, слале су другим свештеницима у грофовију. То прогањање свештеникове породице трајало је три године. Месне полицијске власти правиле су се да ништа не виде. А то је и схватљиво. Шеф полиције у грофовији, капетан Ансон, био је тврдо убеђен да су сви „прни“ нешто још није од живо-

тиња. Ансон је тврдио да је аутор анонимних и скаредних разгледница био Џорџ Едалци. И на свештеникове протесте једном је одговорио: „Надам се да ће ваш син добити своје.“

Крајем 1895. године река писама је пресакла.

Седам година у Грејт Вирлију све је било мирно и ево...

— Џорџ Едалци! — без размишљања изјавили су полицајци.

Тако је било стање ствари 18. августа када је инспектор Кембел кренуо дому Едалцијевих.

— Покажите ми синовљеву одећу — наредио је Кембел. — А такође и оружје којим то врши.

Читава кућа била је преорана, али полицајци нису успели ништа да нађу сем четири свештеникова ножића за бријање. Нашли су такође Џорџов огртач и ципеле умрљане блатом.

— Огртач је мокар — казао је Кембел.

Свештеник је опипао огртач и изјавио да је огртач потпуно сув.

— Онда на њему има коњских длака — казао је Кембел.

— Покажите ми макар једну — узбујао се свештеник.

— Нисам дужан да то учиним — одговорио је Кембел и предао огртач једном од полицајаца.

Како је касније указивао Конан Дојл, полиција није поднела као доказ ниједну коњску длаку скинуту са огртача у присуству сведока.

Полицајци су огртач стрпали у исти завежљај с којом убијеног коња и послали у суд. Огртач је дошао у руке експерта и они су на њему, разуме се, нашли море длака и мрља.

То је био једини адут полиције.

Увече тог истог дана Џорџ је био ухапшен.

— И не чудим се — казао је Џорџ на путу до затвора. — То сам одавно очекивао.

Те речи биле су забележене и на суду су употребљене као Џорџово признање сопствене кривине.

— Шта сте радили, јуче увече? — питали су Џорџа.

— Вратио сам се кући у пола седам. Неколико људи ме је видело. Читавог дана падала је киша и ципеле су ми се скроз овлажиле.

(Касније је Конан Дојл обратио пажњу на то да су Џорџове ципеле биле умрљане црним блатом сеоског друма, а не жутом глином с њиве).

— Вечерао сам и отишао на починак. Спавам са оцем у једној соби. И нисам напуштао спаваћу собу све до јутра.

Џорџов отац потврдио је овај исказ.

Тек што се вест о Џорџовом хапшењу рашчула по селу, а нико већ више није сумњао да је он преступник. Да маса не би линчовала „црнца“, полиција га је пребацила у главни град грофовије. Гомила је ипак покушала да га извуче из полицијских кола.

„О разлозима убијања животиња у округу се могу чути многе теорије — писао је репортер бирмингемских новина „Експрес енд стар“. — Ипак, најпопуларнија међу њима заснива се на веровању да је млади Едалци приносио коње и краве на жртву својим паганским боговима.“

Двадесетог октобра 1903. године одржано је суђење.

Одлучујући утисак на поротника произвели су отисци трагова преступника. Полицајци су сравнили трагове које је оставио преступник са отисцима Џорџових ципела. До душе, на земљи је било много трагова и остало је тајна како је инспектор нашао и издвојио баш трагове који су му били потребни. Па ипак, полицајац је нашао нешто. (Када је аутор Шерлока Холмса читао тај део судског извештаја, није могао да се уздржи од смеха). Полицајац је у блато крај трупа убијеног коња утискивао Џорџову ципелу и тиме постигао двоструки циљ. Добио је отисак Џорџових корака и испрљао ципелу жутиим блатом. Затим је измерио оба отиска и уверио се да су једнака.

— Јесу ли трагови били фотографисани?

— Не, сер.

— А јесу ли с њих узети гипсани отисци?

— Не, сер.

— Па где су онда материјални докази?

— Моја реч.

— На који сте начин измерили дужину трагова?

— Прутинем, а остатак сламчицом.

У међувремену у Грејт Вирлију био је нађен још један преклан коњ. Џорџ је седео у затвору и њега за тај преступ нису могли да оптуже. У новембру још један... Па ипак, Џорџ је био осуђен на седам година строгог затвора.

Живот у селу текао је својим током. Неко је убијао коње. Неко је наставио да пише анонимна писма.

Године 1906, после три године, врата затвора су се отворила. Џорџа су пустили. Али, нису га оправдали. Нико није казао зашто је пуштен на слободу. Остао је под полицијском присмотром и оптужба није била спрвана с њега. Због чега је донета одлука о Џорџовом пуштању?

Кишаде Енглеза бомбардовало је владу петицијама у којима се захтевала ревизија случаја Едалци. У Џорџову заштиту устао је један део штампе. Случај је и у иностранству изазвао реакцију. Међутим, министарство унутрашњих дела није одговорило ни на једну петицију. И када су Џорџа пустили из затвора никаква изјава у вези с тим није била дата.

— Шта сад да радим? — питао је Едалци Конана Дојла у свом писму оцајаника. — Избрисан сам са листе правника. А тешко и да бих могао да се вратим својој професији кад сам под сталном полицијском присмотром. Желим да добијем јасан одговор — да ли сам крив или не? А одговор ми нико не даје.

Истраживање Едалцијевог случаја, кога се Конан Дојл прихватио, одузело је писцу осам месеци напорног рада. Одложио је све своје послове и сам је подмиривао све трошкове везане са истрагом.

— Човек је или крив или није — писао је Конан Дојл. — Ако је крив онда заслужује да проведе у затвору свих седам година на које је осуђен. Ако није, онда га је не само требало ослободити већ и прогласити за потпуно невиног.

(Наставиће се)

МАЛО СТАТИСТИКЕ

Мотоцикл на пару

Један калифорнијски техничар-аматар направио је мотоцикл који се креће на пару и за овај посао утрошио 14 месеци рада. Као мотор му је послужио један стари аутомобилски мотор на пару из 1902. године због чега је и његово возило далеко теже (420 килограма) него обичан модел, али за то и јаче. Котао који покреће мотор загрева се бутаном гасом. Највећу атракцију представља сирена на мотоциклу, која је толико јача да аутомобилисти, кад он за труби на њу, имају утисак да је иза њих воз.

СВАКОДНЕВНО проведемо на ногама 5 часова, било у кући или напољу. Идући полако пређемо 4 километра на час, под условом да имамо дугачке ноге. Тако и не примећујући пређемо 20 километара дневно или 7.200 километара годишње. Човек од 60 година у току свог живота начини више од 10 пута пут око света пешице.

★

Не зна се укупан број пушача у свету, али се сматра да је у току 1961-1962. године светска производња дувана износила 3.640.000 тона.

Један део ове планине дувана претворен је у цигарете чији број износи 1718 милијарди. Од тога су Американци у том периоду попушили 470 милијарди. Руси 232 милијарде, а Французи 46 милијарди.

★

Француска има један посебан рекорд: то су одликовања. Постоји 110 различитих одликовања било цивилних било војних.

Сваки седми Француз има одликовање. Ако би један човек хтео

да стави на себе сва француска одликовања од 1870. године до данас, лоше би се провео, јер њихова укупна тежина износи 4.980 килограма.

★

Кад се погледају следеће цифре о светској потрошњи папира, човек се запита шта бисмо ми без њега радили? Уосталом, нека цифре саме говоре: у 1961. години потрошено је у свету 58.000.000 тона папира. Од тога 13.730.000 тона је било утрошено за производњу новина. То није ништа чудно кад се зна да укупан број примерака новина у свету које излазе свакодневно износи 260 милиона, од којих отприлике све имају површину од једног квадратног метра. Међутим, има новина чија површина премашује један квадратни метар. На пример, недељни број Њујорк Санди Тајмса од 7. априла 1963. године — први се појавио после дугог штрајка штампарских радника — имао је 702 странице и био тежак 3.28 килограма. Овај број је свакако био изузетан и да би се

задовољила тражња Американца, гладних ове лектире, редакција је морала да утроши 5000 тона папира и 410 литара штампарске боје. Ако би се једна страна ових новина прочитала за 10 минута, било би потребно 7.020 минута, или 117 часова читања за цео овај необични број.

★

Укупна дужина свих железница у свету износи 1.290.000 километара, од којих 400.000 за Европу, 569.000 за Америку, 195.000 за Азију, 72.000 за Африку и 50.000 за Аустралију и Океанију.

Мрежа француске железнице је дугачка 38.850 километара. Да би превезла путнике и робу француска железница располаже са 361.890 вагона, фургона. За њихову вучу она има 9.504 локомотиве на пару, електричних и дизел.

Најдужа раздаљина коју прелази једна композиција (уз промену неколико локомотива наравно) износи 14.000 километара. Био је пут од Лисабона до Владивостока. Мо-

же и у обрнутом правцу. Али било у једном или другом правцу, путује се више од 10.000 километара без напуштања територије Совјетског Савеза.

Реактивна крила за хеликоптере

У Калифорнији је недавно први пут полетео хеликоптер покретан млазом гаса који избија из крајња његових крила. Овај авион је прототип будућег транспортног хеликоптера за 50 путника и држи који користи принцип циклуса тоглог гаса.

НАЈМЛАЂИ ЈАХАЧ

Најмлађи јахач на свету има само 14 месеци и зове се Серен Хермандсен. Живи у Јутланду у Данској и сваки дан јаше на коњу, наравно уз помоћ родитеља који га држе за руку, а свако вече обилази своје љубимце у штали.

Са свих страна

У Токију се продају специјалне наочари снабдеване призором које омогућавају да се прати програм чак и ако се седи на ложијем месту.

У Америци је недавно направљен синтетички сафир од 699 карата, односно 100 карата више него што има највећи природни сафир.

Шумски радници из Орегона у САД употребљавају балоне напуњене хелијумом за превоз посечених стабала у тешко приступачним пределима.

Скелет степског јелена, стар око 500.000 година недавно је откривен у близини Франкфурта. Он је заузимао простор од око 4 м².

Израчунато је да Њујорк има 2.310.324 стабла, цифра једнака готово четвртини становника коју има овај вишемиллионски град.

Један фризер из Носела у Авејрону у Француској је поставио у излог светлећи пано — неку врсту семафора — помоћу којег евентуални клијенти могу, без улажења у радњу да сазнају има ли у њој места: црвено светло означава да је салон пун, оранж да се мора неколико тренутака причекати, а зелено да има слободних места.

Један амерички произвођач бисквита да би уштедео домаћинама труд око прања посуђа направио је „тањир“ који може да се поједе. „Тањир“ је начињен од теста за хлеб само без квасца.

КАКО »КРШТАВАЈУ« ЖИВОТИЊЕ

ЗООЛОЗИ, ботаничари и хемичари не разбијају главу само над научним открићима. Није довољно открити и проучити своје „дете“, треба му наћи и одговарајуће име.

Проблем давања имена новооткривеним биљкама, инсектима, минералима или звездама расте из године у годину као снежна лавина. Судите сами. У време Аристотела (3. век пре наше ере) знало се за свега 454 врсте животиња; познати шведски природњак Карл Лине описао је 1758. године 4208 врста. Прошло је свега 30 година а наука већ зна за 18.333 врсте. Тридесетих година 19. века има их 50.000, а крајем истог века више од 400.000. У наше време наука је проучила и класификовала најмање милион и по животињских врста. Поред тога, зоолози сматрају да постоји још 2 милиона непознатих врста које тек треба открити и „крстити“. И, треба рећи, неће то бити само ситни инсекти, већ и крупне животиње.

Релативно недавно, 1938. године, крај јужноафричке обале била је ухваћена једна необична велика риба. Риба је била представник једне породице за коју се сматрало да је изумрла пре много милиона година. Риба је добила име „латимерија“, у част биолога Латимера који је на њу први обратио пажњу. Те исте године совјетски зоолог Селевнин открио је у средишњем Казахстану нову врсту глодара кога је назвао „селвинија“.

Али, сва та имена су „нормална“. А ето, једна птица из породице албатроса није имала баш много среће: назвали су је „глупаком“. Још је већа увреда нанесена врсти птица које су назване „гадурама“. У тој врсти по-

стоји и велика и ушата и мала и сивоглава „гадура“.

Сложени систем „крштавања“ животиња и биљака, такозвани бинарни систем, први је завео Карл Лине. Упростићемо, он изгледа овако. Име се обавезно састоји од две речи. Да узмемо, на пример, сеницу. За нас, нестручњаке она је просто сеница, али за зоологе то још није име одређене врсте, већ читаве породице којој је Лине дао латински назив *Parus*. Сеница има много. Постоји велика, плава... Због тога ће име једне од њих изгледати у целини овако: *Parus major Linnanes, 1758* (велика сеница коју је први пут описао Лине 1758. године). То име је међуна-

родно и вечно, пише се латински и разумљиво је природњаку из било које земље, из било ког града.

С „крштењем“ животиња и биљака везано је много занимљивих анегдота. Карл Лине је својим првенцима давао чудна имена при чему је био помало и пакостан. Тако је једну отровну биљку назвао „буфонија“ да би се осветио свом непријатељу на научном пољу — Бифону. Ботаничар Плимент имао је необичне идеје и погледе на Линеову систематску и ево, појављује се „пликенија“, биљка ружног, готово наказног изгледа.

Шведски научник није заборављао ни пријатеље, само је њиховим именима називао биљке лепих цветова.

Многе животиње и инсекти носе имена хероја из грчке митологије. Најлепши европски лептири названи су у част легендарних лекара, Ескулапових синова Махаона и Подалира. Лиқаон, ниобеја, пандора, аполон и друге лепршаве лепотице из света лептирова такође дугују своја звучна имена грчким херојима и боговима који се зову исто тако, само им се имена пишу великим словом.

МАРК ТВЕН прориче телевизију

ДА је Жил Верн предсказао многе проналаске и открића који су касније остварени, познато је свима. Али, многи вероватно не знају да је и Марк Твен прорекао један велики технички проналасак. Разлика је само у томе што су се Вернова предсказивања — путовање на Северни пол или око света за 80 дана, или пак ваздушни брод Робура освајача — била остварена релативно брзо. Међутим, оно што је Марк Твен предсказао није у целости остварено још ни данас, али нема сумње да на то нећемо још дуго чекати.

Неки млади Чех, аустријски поданик, по имену Шћепанек конструисао је апарат захваљујући коме је „све што се збива на кутлу земаљској одлично видљиво за све“.

Апарат се зове „телектроскоп“ и само га треба укључити у међународну телефонску мрежу.

Укључи — и посматрај из сваког дела света све што ти се свиђа.

Судбина проналазача готово по правилу није лака. Тако је било и са Шћепанеком. Он се спорекао са својим пријатељем, поручником Клејтоном, који није озбиљно схватио његов изум. Извесно време после те свађе проналазач је нестало.

У међувремену догађаји су добили неочекивани ток. Клејтона су осумњичили да је убио Шћепанека. На основу чега? У подруму куће у којој је поручник живео нађен је леш. Никаквих доказа нема, али судије су одлучиле да је то Шћепанеков леш.

И ево, Клејтон је у тамници. осуђен је на смрт и само чека да по њега дође целат.

„Четири је часа по поноћи. У тамничкој ћелији је Шћепанеков апарат. У осуђенику се наједном јавља жеља да још једном, последњи пут, види рађање сунца.“

Он укључује апарат — и ево сунца. На апарату се види крунисање владара у једној од земаља где је већ дан.

Али несрећни поручник није могао да до краја догледа церемонију. По њега су дошли шериф и целат.

Све је готово? О, не! Бацивши последњи поглед на екран, осуђеник је застао као укочан. И гле чудно! У гомили која посматра крунисање он изненада открива Шћепанека!

Мислите ли да су Клејтона прогласили за невиног? Да, свакако. Али, пошто га је суд већ осудио, казна се мора извршити — саркастично завршава Твен.

Историчари књижевности тврде да је Твенова сатира била упућена на адресу француских судија. Оних истих који су тих година на основу лажних „доказа“ осудили Драјфуса.

Нас у овом случају не занима

разлог који је навео Твена да напише ову причу, већ нешто друго. Твен је у својој причи предсказао такозвану „глобалну телевизију“ пре готово 67 година, у новембру 1898. године.

Прича је била објављена у часопису „Сенчери магазин“.

Невидљиви пожари

Водоник се сматра за једно од најпримамљивијих ракетних горива. Јер, при сагоревању он даје више енергије на јединицу тежине од било ког другог материјала. Али, водоник има и много недостатака.

На пример, при сагоревању у ваздуху водоник не даје видљив пламен. Његово отицање и паљење често се открије тек кад је невидљиви пожар узео катастрофалне размере.

Истина, пламен водоника не приметан за човече око може да види телевизијска камера. За то је потребно снабдети камеру таквим објективом који би пропусао инфрацрвене зраке. Тада се на тамном екрану телевизора појављују светле слике пламена или растопљених предмета.

Помоћу овакве теле-камере могу се контролисати места где постоји опасност од „водоничног пожара“. Овај метод пронађен је у лабораторији фирме „Ценерал дајнемикс“ у Калифорнији.

»СТВАРАЛАЧКИ« ЧАСОВИ

Навешћемо неколико примера о часовима који су били најпогоднији за стваралачку активност појединих уметника и других истакнутих људи.

Мада је Ел Греко припадао сликарима који су најрадије радили по дану, ипак га је једном шпански сликар Кливин затакао како усред маја седи у замраченој соби док је напољу сијало сунце пуним сјајем. Сматрао је да би сунчана светлост уништила његова унутрашња доживљавања и надахнућа.

Рембрант је радио ноћу. Карактеристика његових слика је онај алатај тон који не долази од сунчане светлости. Док су неки сликари највише волели да раде под јарком сунчаном светлешћу или при неким другим јаким изворима светлости, Рембрант је највише волео фантазију зракова коју је стварала свећа. Свећа је стварала игру светлости и сенке и била је за њега светлост мисли и маште.

Микеланђело је радио у соби мрачној као гробница. Живео је као сиромаш и једва је нешто мало јео. Како није могао да спава, устајао је ноћу и радио. Док је у камену клесао своја чувена дела, светлиле су му свеће од козјег лоја. Радио је онда кад је цео Рим спавао.

Балзак је писао ноћу. Спавао је на листовима „Људске комедије“ која је обухватала скоро четрдесет свезака. Сто на коме су стајали гореле четири свећице био је тако близу кревета, да је могао писати лежећи. Његови савременици тврде да је могао писати и по осамнаест часова непрекидно. Преко дана је мало јео, али би се зато увече немилосрдно најео, затим спавао до поноћи, а онда опет настављао писање. Све књиге писао је грозничавом брзином. Често је унапред примао хонорар. Тада би се закључао у свој стан и почео да пише. Писао је брзо, грозничаво и за то време налазио се у свету маште, свету књиге коју је писао.

Волтер је такође највише радио ноћу. Сваке ноћи попио би по дванаест шљига јаке кафе и то му је помагало да остане будан. Тако су ноћу настала његова дела.

Виконт ван Гог волео је сунце и светлост. Његове слике пуне су сунчане светлости. Био је поклоник Сунца. „Живот је нешто чаробно — ускликује је једном. — Они који не верују у Сунце заиста су безбожни.“

Мада је патио од несанице, Хегел није могао радити ноћу. Његови стваралачки часови трајали су од јутра до вечери.

Шуберт је компоновао само пре подне: од шест ујутру до један после подне.

Кант је био систематичан не само у размишљањима, већ и у животу. Овако је изгледао његов дневни распоред од кога никада није одступао: устајање у пет; размишљање и учење од седам до девет; од девет до један по подне рад код куће; кратка шетња, а затим размишљање у мраку; увече му је слуга доносио свећу при којој је радио до десет увече. Сваке вечери легао је тачно у десет, а сутра у пет почињао је нови дан. Његов живот био је тако тачан да су становници Кенигсберга дотеривале своје часовнике када је славни филозоф ишао у шетњу.

ЗАБАВНИКОВ МАГАЗИН

НАЈ, НАЈ, НАЈ...

НАЈБРЖА филмска камера на свету налази се у научној лабораторији у Лос Алајосу, у Сједињеним Америчким Државама. Помоћу ове камере на 36-милиметарском филму може се за један минут начинити 14,4 милиона снимака. То значи: за један петстохиљадити део секунда 96 снимака. Бесмисао? Не, већ технички светски рекорд. У унутрашњости камере налази се једно огледало.

НАЈДУЖЕ писмо на свету дугачко је 975 метара. Американка Луиза Гардон написала га је на писаћој машини у коју се, уместо обичног листа папира, ставља ролна хартија! Писмо је било намењено њеном пријатељу, америчком војнику Дону Рајсу који

је био стациониран у Кореји. Ово див-писмо било је, откуцано за месец дана. Догодио се то у Бруклину, 1954. године.

НАЈТИШЕ место на свету налази се у лабораторији телефонске компаније Бел у Муреј Хилзу, у Сједињеним Државама. Та просторија упија 99,98 процената свих звучних таласа. Потпуно одсуство звука манифестује се код човека упадљивим притиском у ушима и осећањем гушења. Такву тишину нормални смртник готово никад не доживи...

НАЈВЕЋИ пејзаж свих времена завршио је 1846. године Џон Бенвард. Слика је била дугачка 4.570,

а висока 365 метара. Њена површина износила је 1,72 хектар. Мотив: ток реке Мисисипи. На жалост, ова циновска слика постала је жртва пламена. Наиме, године 1891. зграда у којој је слика чувана изгорела је до темеља.

Уређује Паја Паттак

Дете 20. века

У музеју два одрасла дечака посматрају мумију и нарочито их интересује таблица стављена испред ње на којој пише: „2450. а. пре наше ере“.

— Шта ли би ово могло да значи? — пита један од њих.
— То је, вероватно, број аутомобила који је прегазио овог несрећника.

Објашњење

— Замисли си зајакшио у школу? — пита учитељ Мићу.

— Хтео сам да пођем на печање, али ми ујка Мики није дао. И док смо се објашњавали, време је прошло.

— Твој ујак је правилно поступио. Он ти је, вероватно, објаснио зашто је требало да дођеш у школу, а не да идем на печање.

— Знате, рекао је да је боље да пођем у школу, јер ми ништа не би вредело ни да одем на печање. Јер, и тако за обојицу није било довољно игра.

Дубоко или плитко

— Казали сте ми да је река на овом месту плитка, а ја се умало нисам удавио — љутито се обраћа један купац Шиља који се ди на обали и баца каменчиће у воду.

— Нисам ни сам знао да је ту толико дубоко — правда се Ши-

ља. — Када су патке малочас пре пливале реку, вода им је била само до груди.

Има разлике

Наставница физике испитује ђаке и поставља Гаји питања:

— Кажи ми ти, Гајо, каква је разлика између обичне електричне струје и муње?

— Муња сева бесплатно, а струју морамо да платимо! — као из тона одговори Гаја.

Страшан случај

— Недавно само што нисам умро од страха — прича Шиља у једном друштву. — Замислите само, метал ја по жуми и наједном видим — змија!

— Па онда?

— Нимта. Повледао сам боље и уверио се да је то био обичан прут.

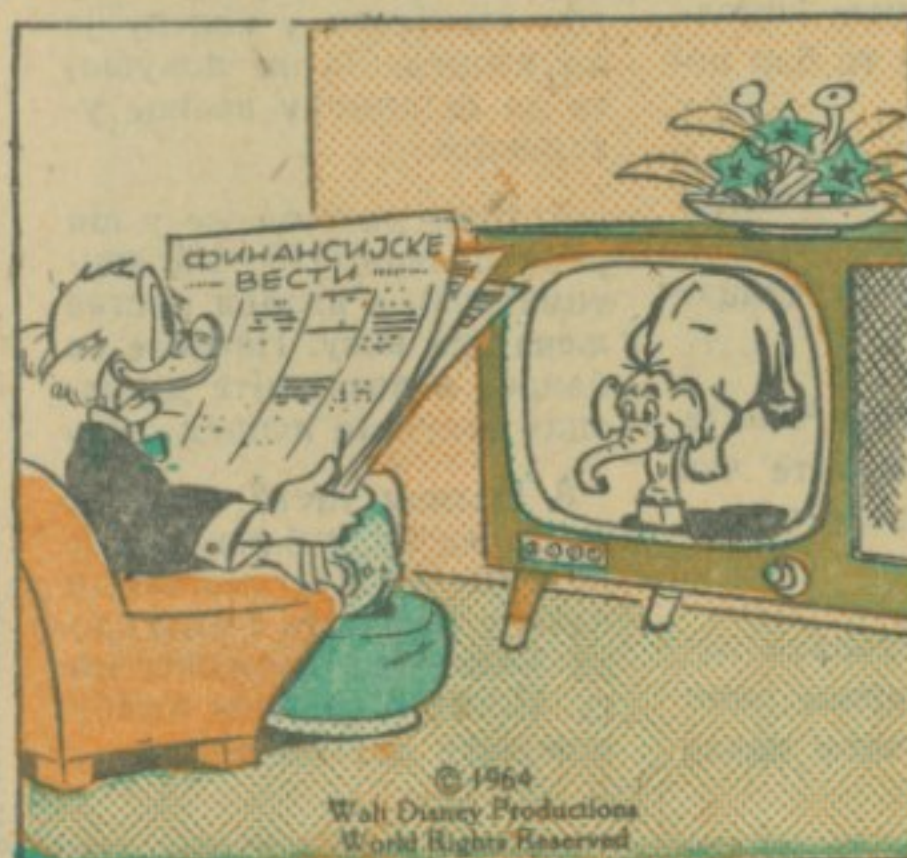
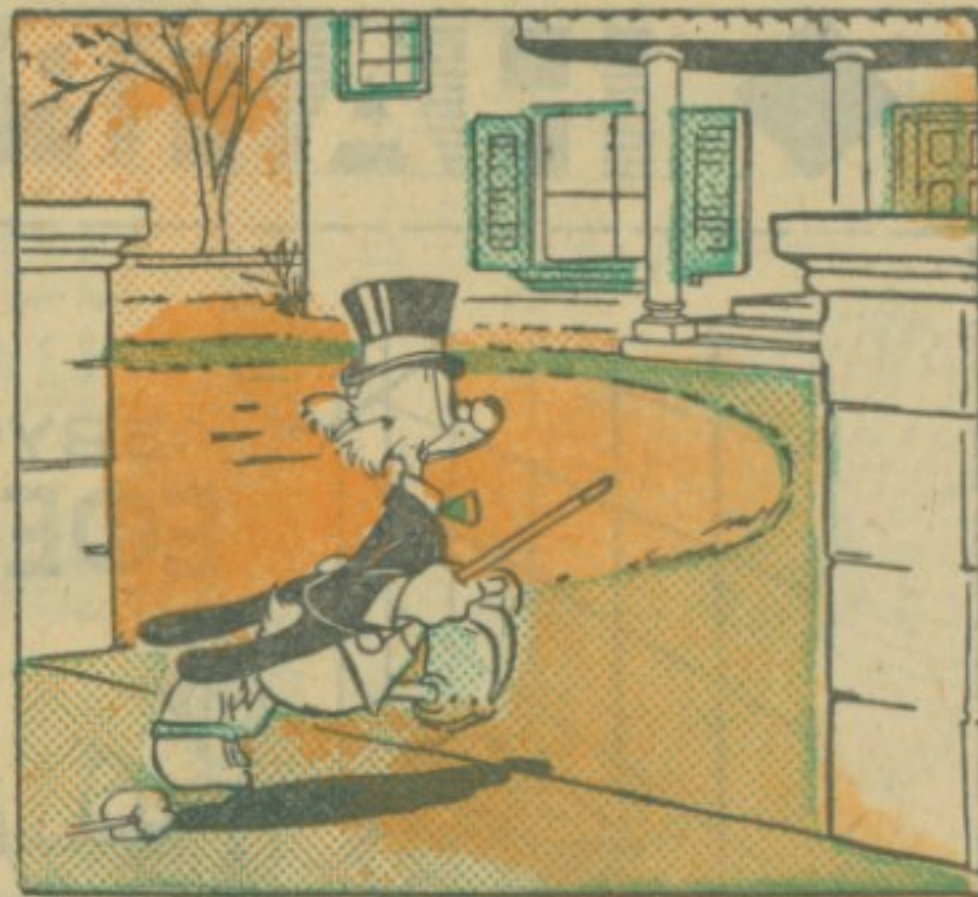
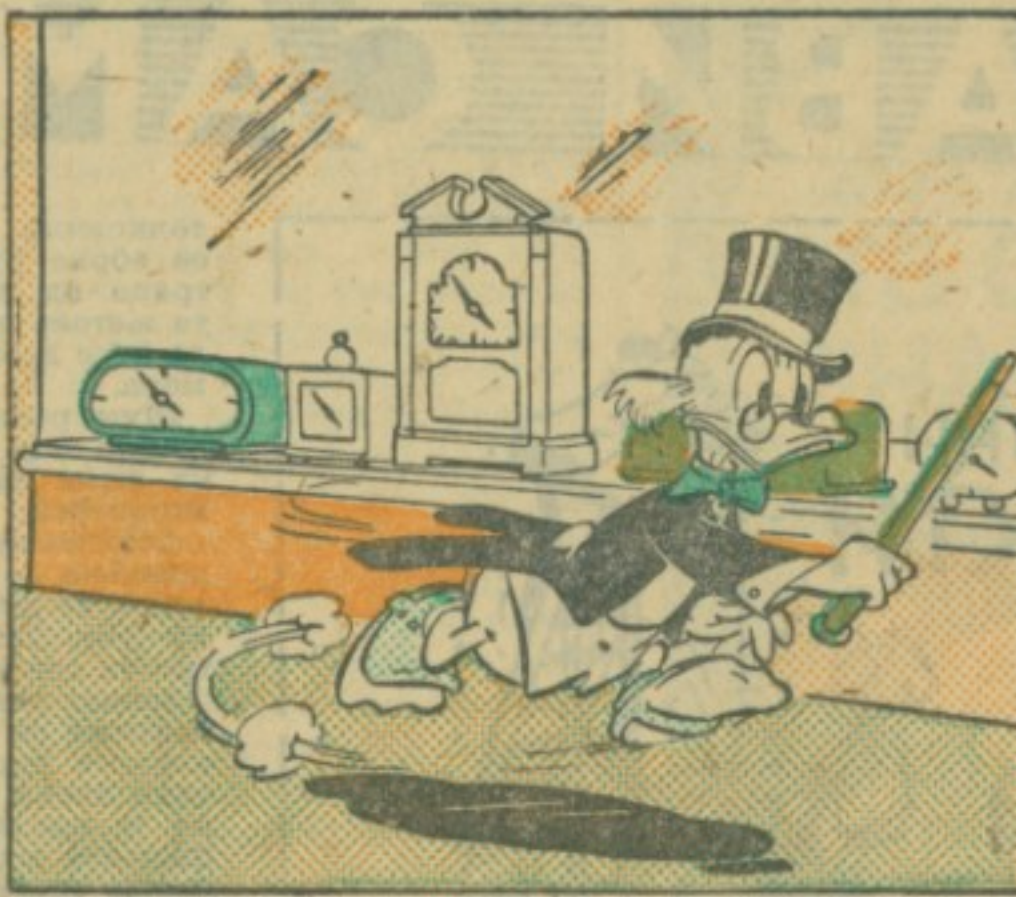
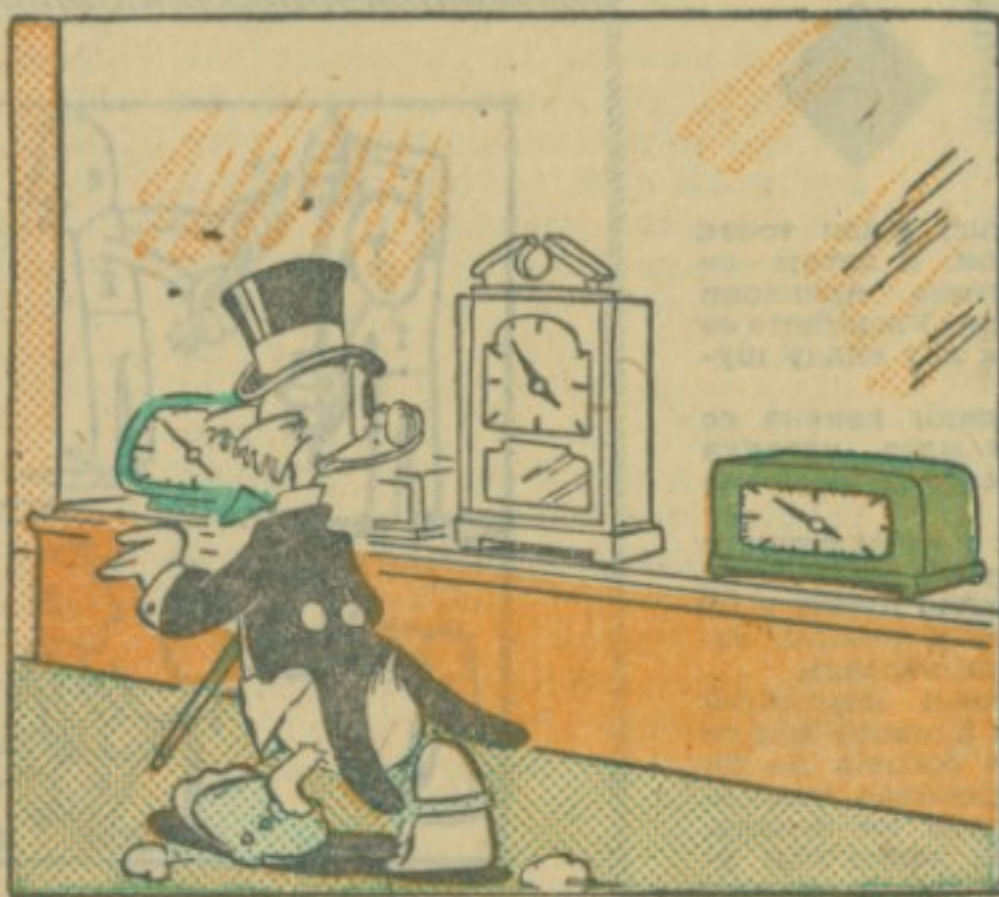
— Па зашто сте се, онда, толико уплашили? — жели да зна неко из друштва.

— Зато што је прут који сам био зграбчио да убијем ту змију била у ствари — змија.

Заборави...

Понајвећ 80. годишњи отац дошао лекару да се пожали на заборавност:

— Замислите, молим вас — прича он доктору — читаво јутро јурим за својим унуцима а кад их ухватим не знам због чега сам их јурио.

У ТОМ ТРЕНУТКУ ИЗ ГРМА
СЕ ЧУО ШУМ. СОКОЛОВО ОКО И
ХЕЛЕНА ХИТРО СУ СЕ ОКРЕНУЛИ...

ПОЛ ЈЕ БИО ПОЗНАТ У ОВОМ
КРАЈУ. АЛИ, КАДА СЕ СОКОЛОВО
ОКО ПРЕДСТАВИО, ОДМАХ ЈЕ
ЗНАО С КИМ ИМА ПОСЛА.

ПОЛ ЈЕ ХТЕО ЈОШ НЕШТО ДА КАЖЕ, КАДА ЈЕ СОКОЛОВО
ОКО ИЗНЕНАДА ДАО ЗНАК И ПОВУКАО ИХ У ЗАКЛОН. ТЕК
ШТО СУ СЕ ОКЛОНИЛИ...

П
Р
Е
Р
И
Ј
А
ПО РОМАНУ
Ф. КУПЕРА

ФИГУРАМ ДАМ ДА БЕ НАПАСТИ
ЛОГОР! НЕ ЗНАМ ДА ЛИ БИ
ТРЕБАЛО ДА УПОЗОРИМО ИМА-
МА! ИСТИНУ ГОВОРЕКИ,
МЕНИ СУ ОИ-
ЈУКСИ СИМПА-
ТИЧНИ...

ОНДА, НАПРЕД!
САМО ТИХО, ИНАЧЕ БЕ
ФИГУКСИ НАВАЛИТИ
НА НАС!

ИЗВЕСНО ВРЕМЕ КРЕТАЛИ СУ СЕ ПОТПУНО БЕШУМНО
А ТАДА ЈЕ ДЕВОЈКА ЗАПЕЛА НОГОМ О КОРЕЊЕ...

НАПРАВИ САМ

ЗВУЧНИ
ЕФЕКТИ

ЗАР се толико пута нисте
зачудили кад на телевизији
чујете грмљавину, видите
кишу или пожар, а реците
знате да је тога дана кад је
снимана емисија напољу био
лепо време.

Или реците назирете бро-
дове у магли и чујете одјек
њихових сирена. Шта мисли-
те да ли је сниматељ морао
ићи на Саву или Дунав да би
имао аутентични званик сире-
на или је до њега дошао на
неки други начин? Да вас не
бисмо сувише мучили одаће-
мо вам тајну неких трикова
којима се служе радио и те-
левизијски сниматељи да би
дошли до потребних звучних
ефеката.

Брод у магли који свира:
Један раван суд напуни се во-
дом и у њега се стави неко-
лико празних боца, а онда се
руком, полако, повлачи кроз
воду. Услов је да суд не бу-
де метални, а био вам талас.
Ваши другови нека дувају.
Једни јаче, други слабије у

грлиће боца различите вели-
чине и добићете звук бродске
сирене. А ако баш хоћете да
дочарате и буру, онда се по-
служите траком папира коју
ћете принети микрофону ко-
ји хвата звуке и дувати у ње-
ну ивицу слабије или јаче.
Дајући папирној траци малу
или већу чврстину добићете
све различите ветрове: од ла-
ганог поветарца до најстраш-
нијег циклона. Јасно је да се
треба мало вежбати и имати
смелости, али обе се ствари
постичу веома брзо.

Постоји још један једноста-
ван начин за добијање непре-
мента. Овог пута јак петар
поставите овако: узмите две
или три дрвене дашчице и
њима „стружите“ по комаду
свилене или тафта.

Киша: добија се на два на-
чина — суви и влажни. За
суви начин потребно је два-
десетак зрна сувог грашка и
метално сито. Кад се зрна
грашка полако котрљају по
ситу добија се утисак да па-

да киша. За влажан начин
добијања кише потребна је
метлица и суд са водом. Ме-
тлица се лагано помера по
суду, а звук кише добијен на
магнетофонској траци је пот-
пуно веран оном кад пада пра-
ва киша.

Грмљавина: добија се кад
се извија табла дима или тан-
ког плеха величине 50х30 сан-
тиметара испред микрофона.
Грмљавина се може постићи
куцањем по столу или дасци,
у близини микрофона, али
микрофон никад у овом слу-
чају не сме бити на самом
столу.

Гурање: довољно је да се
напуни када водом и у њу
спусти мали пак с песком.

Пожар: пуцкетање се доби-
ја листом целофана који се
гузва у рупи поред самог ми-
крофона.

Авион: да бисте имитирали
полетање с писте авиона са
еликом потребни су вам би-
цикл и једна трака од кар-
тона. Бицикл се постави с

точковима увис, један точак
се обрће руком, а затим се
трака од картона прислони
уз његове жице. Уверите се
да ћете добити сву скалу шу-
мова.

Шум реактивног авиона се
добија кад се млаз ваздуха
из фена за косу управи на
микрофон.

Локомотива: у овом случају
довољна је пумпа за бицикл
којом се директно пумпа у ми-
крофон. Лагано у почетку, за-
тим се све више убрзава.

Звона: најбоља имитација
постиче се на клавиру кад се
користе дирке басови. Да би
звук звона одјекивао потребно
је притиснути на педалу.
Звонава малих звона или у-
дарци гонга добијају се кад
се у кристалне чаше до пола
напуњене водом куцка шта-
пићем.

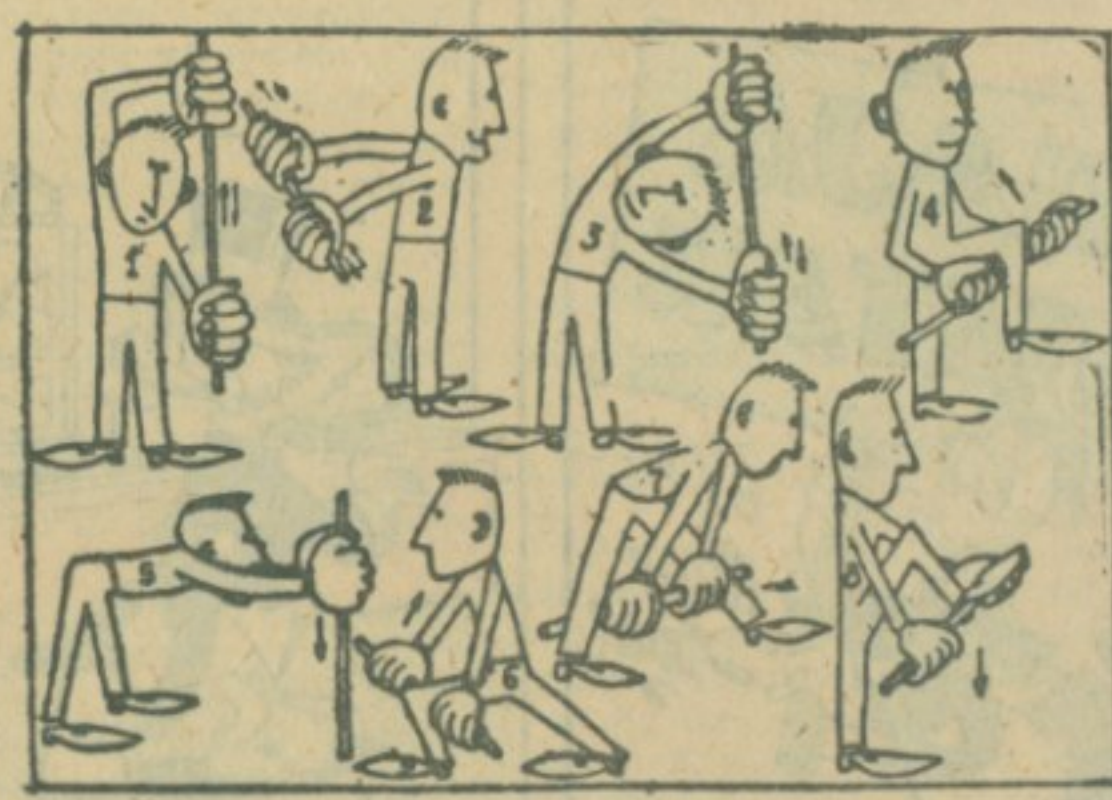
Кораци: добијају се кад се
четком за одело трља у такту
по листу шмиргл-папира. Да
би се имитирали кораци у шу-
ми, узме се стара магнето-
фонска трака, замрси и њом
благо у такту тресе. Кораци
по снегу: пак начињен од тка-
нине напуни се штирком или
шећером у праху а онда се
на пак наизменично притиска
кажипрстом једне и друге
руке.

Пуцањ из ватреног оружја:
за пуцањ из пиштоља или пу-
шке довољне су новине или
лењир. Ударајући савијеним
новинама или лењиром по
столу, добијају се првоклас-
ни пуцањи.

За пуцањ из топа треба ста-
вити микрофон на земљу и
пустити да падне нека књига,
најбоље стари телефонски и-
меник, и то на удаљености од
једног или два метра.

Тако је са мало воде, дис-
том шмиргл-папира, четком
за одело, бициклом, кредом,
старим телефонским имени-
ком и магнетофоном уз мало
стрпљења и више вештине
могуће добити ваздушно-по-
морску битку за време цик-
лона.

Али звучних трикова има
толико и сваки даном про-
налазе се све новији тако да
их тешко можемо све набро-
јати.

ГИМНАСТИКА БЕЗ ПОКРЕТА

КАО и у досадашњим
комплексима изометријске
гимнастике, свака поједи-
начна вежба не треба да
траје дужи од 3-4 секун-
де, али с максималним на-
презањем мишића. Поново
напомињемо да ове вежбе
не могу да потпуно заме-
не јутарњу гимнастику.
Још једно упутство: после
изометријских не треба од-
мах радити обичне гимна-
стичке вежбе, и то бар по-
ла часа.

1. Правац напрезања ру-
ку треба да одговара прав-
цима означеним стрелица-
ма.
2. Руке иза леђа. Чините
напор као да желите час
да их приближите, а час ра-
ставите.
3. Раставите стопала не-
што више од ширине раме-
на. У пуном бочном накло-
ну покушавајте да саста-
вите и раставите руке.
4. Палица испод колена.
Притиску ноге супростав-
љате напоре руку да пали-
цу дигнете према лицу.
5. У пуном наклону на-
пред чините напор као да
желите да палицу забодете
у под.
6. Искорачите једном но-
гом савијеном у колену ја-
ко напред. Затим покушај-
те да се помоћу палице у-
справите.
7. Ноге растављене у ши-
рини палице (115-130 сан-
тиметара), а палица постав-
љена иза ногу. Нагните се
напред и покушајте да па-
лицу извучете испред себе.
8. Палицу узети тако да
вам руке буду близу једна
другој: упрете ногом о
палицу и чините напор као
да желите да исправите но-
гу. После 3 секунде вежбе
поновите другом ногом.

Веровали или не! Ripley's

ВИКТОР ИГО

(1802 - 1885)

ЧУВЕНИ
ФРАНЦУСКИ
КНИЖЕВНИК -
БИО JE ВЕРЕН
СА АДЕЛОМ
ФУШЕ
ПРЕ НО ШТО
JE ИЗЈЕДНО
ОД ЊИХ
ДВОЈЕ БИЛО
РОБЕНО!
ЊИХОВИ
ОЧЕВИ ДОГО-
ВОРИЛИ СУ
СЕ ДА ЋЕ СЕ
ОРОДИТИ АКО
ЈЕДАН ДОБИ-
ЈЕ СИНА А
ДРУГИ КЋЕРКУ
ВИКТОР И АДЕЛА СТВАРНО СУ СЕ
УЗЕЛИ 1822. ГОДИНЕ!

ХРАБРА ОМЛАДИНКА

МАБЕЛ МЕЈСОН, ЧЕТНАЕСТОГОДИШЊА
ДЕВОЈЧИЦА КОЈА JE ПАТИЛА ОД ОБОЈЕЊА
МИШИЋА НА НОГАМА. БИЛА JE САМА У СВЕ-
ТИОНИКУ МАМА ЦУДА У БЛИЗИНИ ВАЈНДО-
ТА (САД) КАДА JE СТИГЛА ВЕСТ ДАСЕ 3
КИЛОМЕТРА ДАЛЕКО 9 БРОДОЛОМНИКА
БОРИ СА УЗБУРКАНИМ МОРЕМ
ДЕВОЈЧИЦА ИМ JE ЧАМЦЕМ НА ВЕСЛА
ПОХИТАЛА У ПОМОК И СПАСЛА JE СВУ
ДЕВЕТОРИЦУ! ЗА СВОЈУ ХРАБРОСТ
ДОБИЛА JE КОНГРЕСНУ МЕДАЉУ!
(11. МАЈА 1890.)

ОВА

КУРА

У ЕЛМЕХОРНУ (НЕМАЧКА) САЗИ-
ДАНА JE ОД ЖУТИХ ОПЕКА
НАСТАЛИХ КАДА JE УЛУЦИ
ГОРЕО ЈЕДАН БРОД ПА JE ЈА-
РА ОД ПОЖАРА "ИСПЕКЛА"
БРОДСКИ ТОВАР НОРВЕШКЕ
ИЛОВАЧЕ (1817)

ЈЕДНА
КАМИЛА КОЈА JE
6 ДАНА БЕЗ КАПИ ВОДЕ
ИШЛА ПРЕКО САХАРЕ, УТОЛИЛА
JE ЖЕБ У ПРВОЈ ОАЗИ НА КОЈУ
JE НАИШЛА ПОПИВШИ 442
ЛИТРА ВОДЕ (1955)

ИНДИЈАНЦИ

ИЗ ПЛЕМЕНА
ТВАНА ВЕРУЈУ
ДА ЋЕ ВЕЛИКИ
ПОТОП ЗАДЕСИ-
ТИ ЗЕМЉУ И ЗБОГ
ТОГА СВОЈЕ МРТ-
ВЕ САХРАЊУЈУ
У КАНОИМА

ПРЕМА РОМАНУ
В. ИГОА

ЗВОНАР БОГОРОДИЧИНЕ ЦРКВЕ

А ТАДА JE ЕСМЕРАЛДА УГЛЕ-
ДАЛА НА ВРАТИМА ЈЕДНУ СТАРУ
ЖЕНУ, СВОЈУ СУСЕТКУ...

КРИЦИ СТАРЕ СУСЕТКЕ ПРИВУКЛИ СУ ВОЈНИКЕ
КАПЕТАНА ФЕБУСА КОЈИ СУ СЛУЧАЈНО ТУДА ПРОЛАЗИЛИ...

Пројекти истраживања Месеца

Амерички програм "Апо-
ло" предвиђа слање две
летелице: једна ће би-
ти са посадом а друга
носити инструменте. О-
ва друга спустиће се
на површину Земљиног са-
телита. У њен састав ући
ће покретна лабораторија
снабдевана са 270 килогра-
ма научног материјала.

Друга верзија овог про-
грама предвиђа слање ле-
телице која ће се обрнути
око Месеца а неће се спу-
стити на његову површину.
Са ње ће се направити
деталне карте Месецевог
магнетног поља, Месечеве
теже и рељефа Земљиног
сателита. У другој фази
тог програма спустиће се
на Месечеву површину са-
телит са 12 тона материја-
ла. За њим ће доћи и ас-
тронаути који ће наћи по-
ребан материјал за бора-
вак од три месеца и кре-
тање до удаљености од 500
километара.

Први циљ совјетских кос-
монаута биће, изгледа, из-
градња сталних објеката
на Месечевом тлу. Прет-
ходно треба одабрати при-
роду тла да би се знало
да ли се од његових мате-
ријала могу добити вода
и кисеоник. Следећа сов-
јетска истраживања имаће
за циљ откривање природ-
них склоништа као што су
пешине и тунели. Овај си-
стем заклона допуниће се
затим грађењем објеката
који ће моћи да заштите
космонауте од метеорита.
Прва склоништа и возила
служиће само као привре-
мени објекти за станова-
ње.

БНЖ и БУЖ

by JOE MUSIAL

WALT DISNEY Месечеве истрелје

ЖАН КЛОД Бријали се родио 30. марта 1933. године као син пуковника француске армије у алжирском градићу Аумале.

— Бићеш војник као ја — наредно је отац онако војнички.

Маломе Жан Клоду није ништа друго преостало него да у ставу мирно послуша. Дошао је у кадетску школу где је доживео исто тако мало радости као и наставници с њиме. Годину дана касније господин пуковник је прочитао црно на бело: „Ваш син показује комплетан недостатак војничких врлина, а сувишак фантазије. Свако даље спровођење војничког образовања било би трање времена“.

Жан Клод, несудећи кадет већ је одавно осетио љубав према глумачком позиву, али није хтео да потпуно баци у очајање свога оца, лојеног оца и почео је да студира филозофију — додуше са потајном надом да ће моћи да игра на студентској позорници. Али о томе отац није имао ни појма. Када је посетио сина у Баден-Бадену и тамо сазнао да је овај са трупа позориштем отишао на турнеју било му је све јасно.

Жан Клод може да буде срећан што се са строгим оцем састао тек после неколико дана. Први гнев је већ био прошао, па ипак га је погодила општа казна: потпуно укидање богатог цепенца. У почетку је некако назирао на крај са платом и додатком као глумац у армији, али касније је у Паризу бедно живео.

Имао је једно једино одело, један једини пар ципела и био је срећан када је добродушна газда-рица пристала да одгађа плаћање кирије и с времена на време му давала топло јело.

Жан Клод се у париским кафа-

ЧУДЕСНИ Жан Клод Бријали НАСЛЕДНИК Мориса Шеваљеа

нама, у које су залазили уметници, састајао са многим младим људима који су исто као и он имали мало новца, али зато главе пуне идеја. Ту је био Жерар Блен, мали плашљиви глумац и Клод Шаброл, филмски критичар са малим приходима и великим амбицијама.

Мали човек са изгледом интелектуалца говорио је да ће снимити филм који ће бацити у заснак све што је досада створено. И ни ко други неће играти главну улогу него ти, рекао је Бријалију после једне пробне ноћи препуне дискусија. Напикрабао је на једној салвети: „Обавезујем се да ћу главну улогу у своме првом филму поверити Жан Клод Бријалију“. Смеша се, Жан Клод Бријали и Клод Шаброл потписали су овај необичан предговор који је стварно и испунио.

Прошло је извесно време док филмски критичар није нашао продуцента који ће финансирати његов пројекат. Бријали је, међутим, предузимао позоришне турнеје ко-

је су га водиле и у најзабавнија села а с времена на време играо и мале филмске улоге. Коначно је Шаброл могао да започне снимање филма „Лепи Серџ“, филма који је начинио познатим њега и његовог пријатеља Жан Клод Бријалија — у најмању руку толико познатим да финансирање другог Шаброловог филма „Рођаци“ није наишло на тешкоће. Па ипак је снимање морало да буде одложено за пола године. Жан Клод Бријали, кога је Шаброл по сваку цену хтео да има као главног глумца, повратио је кичму приликом сцене туче у филму „Лепи Серџ“ тако да је морала да буде извршена компликована операција која га је за дуже време привезала за болничку постељу.

Али чекање се исплатило. Филмом „Рођаци“ постали су Бријали, Блен и Шаброл, чувени у целој Европи.

У тој врхунској продукцији француског новог таласа славни су велике глумачке тријумфе

тихи, плашљиви Жерар Блен и Жан Клод Бријали који игра улогу сноба, самоувереног циника. Критичари просто нису могли да се одлуче који од њих заслужује већу хвалу. Изгледало је као да им је обојици осигурана сјајна интернационална каријера.

Али ове наде испуниле су се само што се тиче Жан Клод Бријалија, готово несимпатичног на први поглед. Жерар Блен остао је и у стварном животу оно што је тако убедљиво приказао на филму: вечито пасторче среће. Његови филмови нису имали успеха, иако су му пружиле шансе чак и у Холивуду. У Француској се данас више о њему и не говори.

Међутим, самоуверени Жан Клод Бријали јурио је од тријумфа ка тријумфу. Пошло му је за руком да се ишчупа из шаблонских улога циника и зликовца у које су после великог успеха филма „Рођаци“ продуценти силном хтели да га укалупе. У филму по новели Томаса Мане „Тонио Крегер“ показао је да уме убедљиво да отелотвори осећајног уметника а у свом последњем француском филму по комаду Фелисијена Марсоа „Масна чорба“ (у нашим биоскопима носиће наслов „Чорба на француски начин“) показао се с једне нове стране: као комичар необично шармантан и пун духа. Изгледа као да је васкрснуо млади Морис Шеваље, нелики шармер двадесетих и тридесетих година. Јер још други сем славног шансоњера у његово најславније доба не би био у стању да тако заносно отелотвори тенку улогу младог келнера у „Масној чорби“ као овај бивши циник новог таласа.

У филму „Масна чорба“ суделује мала елита француског филма: Данијел Желен, Бернар Блије, Саша Дикстрел, Рејмон Пелегрен. Све њих надмашао је Жан Клод Бријали. Било је то достигнуће које једва може да се превaziђе. Па ипак, млади Француз је сам себе превaziшао као „Млади господин“, у новом филму Роже Вадима по Шницлеровом комаду „Коло“.

Као партнер заводљиве Цејн Фонда има прилике да покаже своју гротескни плесачку уметност, само овога пута у костиму клизача на леду с краја прошлог столећа. Осим тога у овоме филму игра свог властитога строгог оца. Заиста сјајан многостран глумац и пре свега типичан Француз! Самоуверени Француз који се свиђа не само публици већ и најстрожим критичарима.

Небројена нова имена која су се успела попут комете пала су у заборав, али Жан Клод Бријали кога многи у почетку нису волели остао је и снима филм за филмом.

Он је посведочио своју вредност на таласима „новог таласа“ а и у матици старијих режисера.

ПЛОВЕЋА ОСТРВА

У ЈУЛУ 1890. године „Федерасион“ нови француски једрењак са три катарке запловио је по ведрој ноћи обасјаној месечином са товаром руде од Сајгона према Филипинима. Изненада, један морнар на осматрачници огласио је да је острво на видику.

Запрепашћени капетан помислио је у првом тренутку да се уморном морнару привиђа. Брод је већ био далеко подмакао од обала и према картама и навигационим инструментима нигде у пречнику од 250 миља није могло бити копна нити чврстог тла. Да би му савест била мирна, капетан се ипак лично попео на осматрачницу и узео доглед у руке. На пушкомет од једрењака видела се јасно тамна маса. То није могао бити ни брод, нити олупина. Ма колико то изгледало чудно, радило се очевидно о једном малом острву.

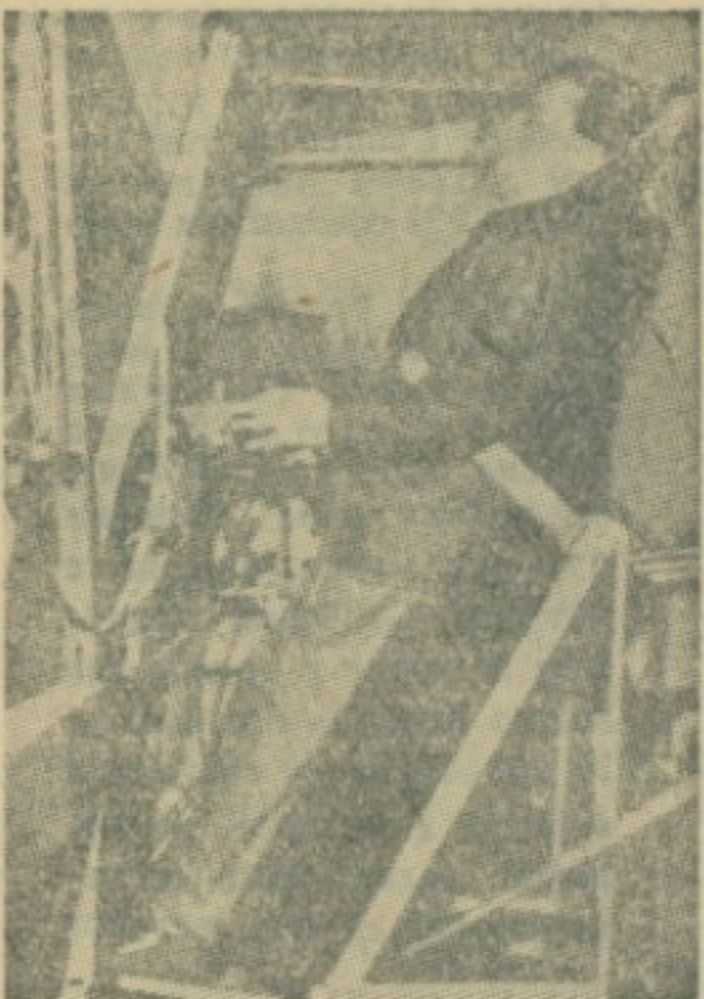
Прва капетанова брига у том тренутку била је да се брод не насуче. Он је наредно крманошу да изврши заокрет за 90 степени и да обиђе острво. Када се једрењак још више приближио тамној маси на њој је примећено дрвеће. То је јасно да не може бити речи о тау које је изронило из океана после неке вулканске ерупције. Међутим, капетана је чудило то што се налазио на једном од најпознатијих источноазијских главних путева на коме никада један пароброд нити једрењак није забележио постојање било каквог чврстог тла.

Када је капетан издао наредбу да се пловидба настави у првобитном правцу догодило се нешто сасвим неочекивано. Чо се снажан удар, труп брода је задрхтао а затим се једрењак зауставио. Било је јасно да се „Федерасион“ насуквао на неко мање подводно острво.

Чамац је одмах спуштен у море и неколико морнара је испитало ситуацију. Труп једрењака је био само незнатно оштећен, али се прамац нашао читавих десет метара изнад воде. Сви напори да се једрењак у току ноћи одсуче нису уродили плодом. Када је ујутро дунуо ветар, морнари су уз помоћ таласа ослободили брод. Када је „Федерасион“ стигао на Филипине нико није веровао причама морнара и капетана. Хидрографска служба је упорно тврди-

ла да на путу „Федерасиона“ нема никаквог острва. И заиста, на путу повратка са „Федерасиона“ није примећено никакво острво.

Упркос томе што су у матичној луци са подсмехом говорили о капетановој илузији и двочасовном кружењу око фантомског острва, капетан и његова посада су остали непоколебљиви. Видели су острво. Тек знатно касније једна хидрографска мисија која је испитивала обалски пјјас Кине открила је кључ мистерије. Примећено је да се у сезони обилних монсунских киша откидају читави комади обале и заједно са вегетацијом и основом од чврсте земље плове стотинама километара далеко. Таква су била и два острва на која је наишао „Федерасион“.

Усправно седиште

Британци су недавно први конструисали специјално возило са усправним седиштем намењено парализованим особама. Управљач је цео ручни а седам огледала рапорепњених око возачеве — иначе непокретне главе — омогућавају му да види све што се око њега догађа. Возило је испробао извесни Хари Спикс који већ 23 године живи готово непрекидно у вертикалном положају.

ДА ЛИ
СТЕ ОВО
ЗНАЛИ...

... совјетски скакач увис Валериј Брумел је постигао светски рекорд скочивши увис 2,28 метра. Једна врста антилопе у јужној Африци тешка свега 10 килограма може да скочи увис и 7 метара.

... Ескимски никад не знају унапред датум Нове године. Она „пада“ у онај дан кад падне први снег.

... најшира улица на свету налази се у Бразилу. Широка је 280 метара, а дугачка 2.500 метара.

... најстарији „стенографски“ документ потиче из 350. године пре наше ере. Овај стенограм је угравиран на мермерној плочини пронађеној у Атини.

... албатрос има распон крила од 3 метра. Ова птица има јединствен орган у ногама помоћу којег претвара слану морску воду у слатку. Научници ни до данас нису успели да сазнају на ко-

ји се начин врши ова хемијска радња.

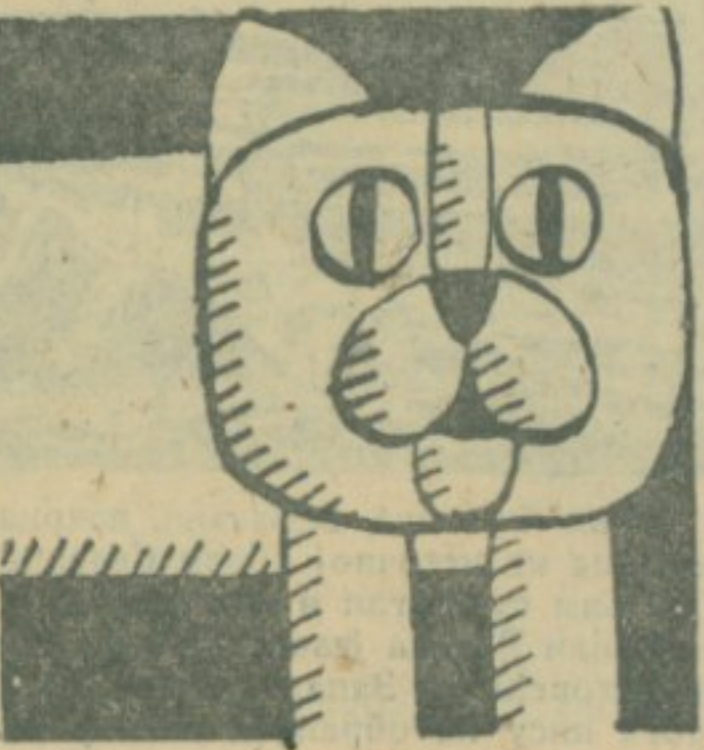
... жена тешка 70 килограма која има танке потпетице врши притисак на тло равном притиску у једном котлу: око 70 килограма на квадратни сантиметар.

... цвет чији се мирис осећа на даљини од једног километра има једна врста америчког кактуса.

... у ноћи човек види тако добро као и буљина, али четири пута слабије од мачке. Зато мачка види слабије од човека дану.

... највећа књига на свету је велика кинеска енциклопедија из XVII века, има 853.450 страна, и кад би се дневно читало из ње по 100 страници било би потребно 8.534 и по дана, или мало више од 23 године да се она цела прочита.

Погодите ко је ово?

УКОЛИКО НЕ МОЖЕТЕ ДА СЕ СЕТИТЕ, РЕЧИ ЂЕМО ВАМ МИ: НА СЛИЦИ ЈЕ ВРИЖИТ БАРОД У ФИЛМУ ФРАНЦУСКОГ РЕЖИСЕРА ЛУЖА МАЛА: „БИВА МАРИЈА“, У КОМЕ ТУМАЧИ ГЛАВНУ УЛОГУ ПОРЕД ЖАНЕ МОРО

СУНЧЕВ систем у коме се налази Земља изгубљен је у читавом мору звезда познатих под именом Млечни пут. Он има облик спиралног диска чији пречник износи 100.000 светлосних година а дебелина 5.000 светлосних година. Центар диска се налази неда-

Из науке
и
технике

на од више стотина других галаксија. Галаксија Беренис је састављена од 10 других галаксија и њен центар се налази око 30 милиона светлосних година далеко од нас. У унутрашњости галаксије долази сваких милијарду година до страховитих судара

ГДЕ СЕ ЗЕМЉА НАЛАЗИ И У КОМ ПРАВЦУ СЕ КРЕЋЕ?

Леко од сазвежђа Стрелца. Од тог језгра се шире огромни спирални кракови и између та два крака, на две трећине њихове дужине или на удаљености од 30.000 светлосних година од центра Млечног пута налази се Сунце. На том месту дебелина диска износи само 3.000 светлосних година.

Кретање Земље је врло сложено и врши се у многим правцима. Она се као што је познато за 24 часа окрене око своје осовине, за годину дана направи пут око Сунца, заједно с читавим Сунчевим системом се креће у правцу сазвежђа Херкула брзином од 20 километара у секунди а заједно с осталом масом нашег галактичког система окрене се око његовог

центра брзином од 268 километара у секунди што значи да се једно кружно кретање изврши за 200 милиона година! Од тренутка када је образована наша галаксија она је извршила око 25 до 30 оваквих кружних кретања а Земља која је стара око пет милијарди година — 20.

Наша галаксија није једина. Поред ње постоји још око 10 милијарди таквих система. Познате су разне врсте галаксија. Оне спиралног облика су младе и „настањене“ суперновским плавим звездама. Елиптичне галаксије представљају скуп старих звезда. Неке су тамне и њих проучава савремена астрономија. Најчувенија је галаксија Вирго која је начиње-

брзином од 2.000 километара у секунди.

Многе звезде које видимо можда више и не постоје. За нимљив је пример маглице Рака. Стари кинески астрономи су јула 1054. године забележили експлозију једне звезде у том сазвежђу. Ако се узме у обзир простор кретања светлости у астрономским размерама та се експлозија догодила 3.054. године пре наше ере. у време првих Сумера и фараона. Фотографије тог сазвежђа које данас можемо да снимимо представљају у ствари стање 2.000 година пре наше ере, пре него што је донет Хамурабијев законик, најстарији до данас познати рукописни закон. Према томе стварно данашње стање у том сазвежђу биће познато

СНИМАК ГАЛАКСИЈЕ

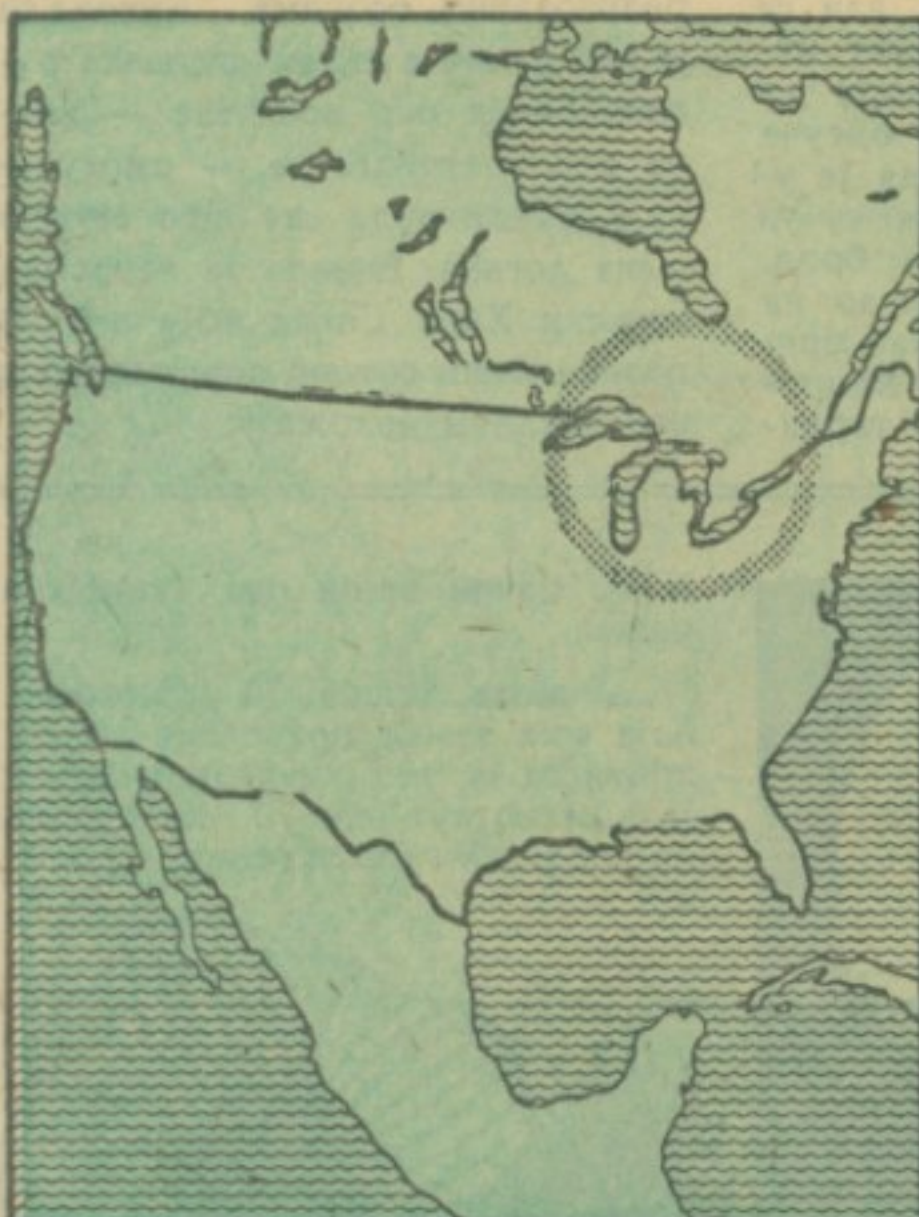
то тек људима који буду живели 4.000 година после нас.

Према једној од најновијих теорија цела васиона се шири и расте у свим правцима попут мехура од сапунице. Брзина кретања спиралних сазвежђа мерења спектрографијом показује да сва она беже од нас брзином од 1.000 до 63.000 километара у секунди.

Изгубљена и поново пронађена комета

Поморска опсерваторија Флагстаф у САД пронашла је једну комету која је „изгубљена“ пре 58 година. Реч је о комети Холмс која је први пут виђена 1892. године а затим још два пута 1899. и 1906. године. Од тада је упркос активном трагању америчког астронома Марсдена комети изгубљен сваки траг. Сада је комета пронађена у једном куту сазвежђа Козорог. Ово откриће није без значаја јер је комета осочено небеско тело која увек када пролази близу Сунца ослобађа велике количине материје.

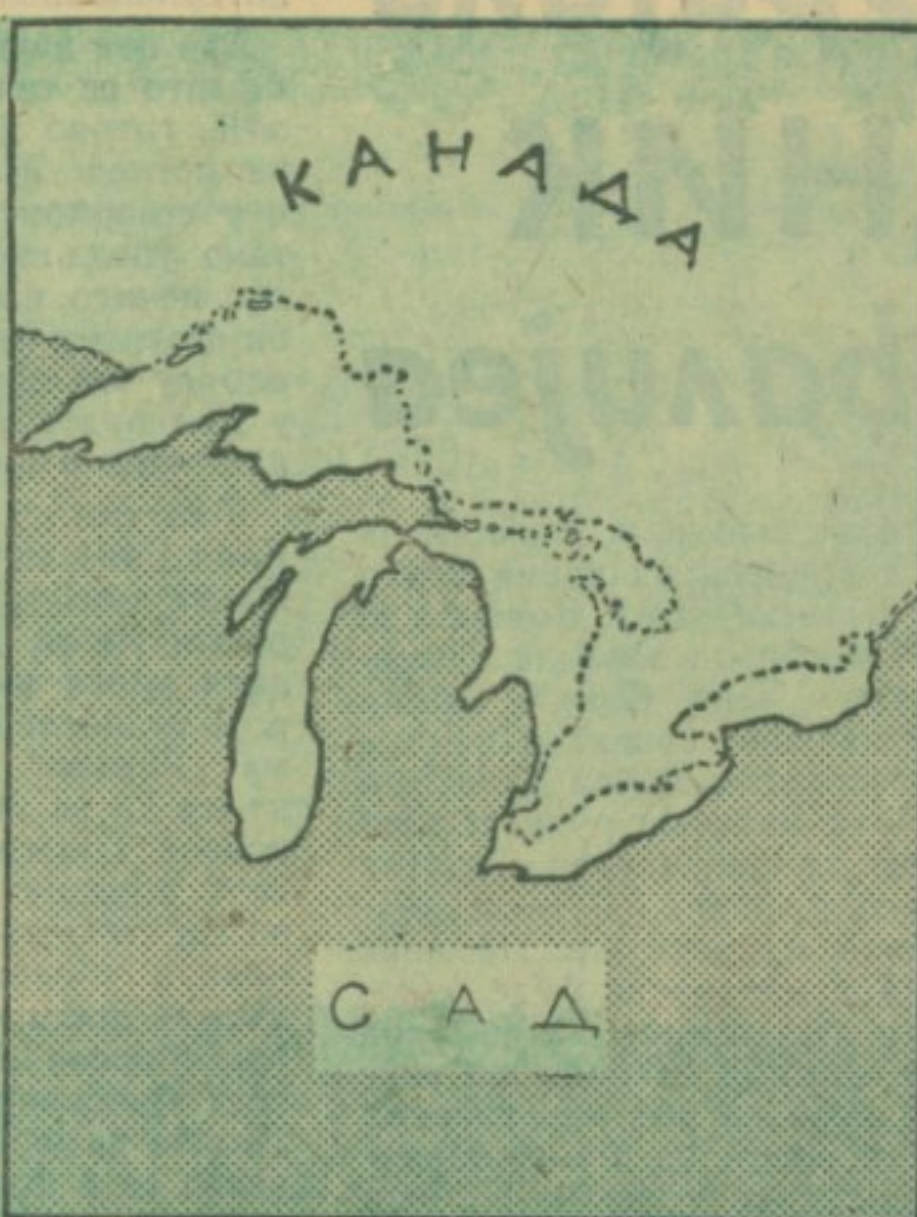
ВЕЛИКА ЈЕЗЕРА

Велика језера — има их пет: Горње, Мичиген, Хјурон, Ири и Онтарио — сматра се да представљају највећи водени пут преко копна. Луке дуж овог „воденог пута“, а има их доста, по годишњем промету прелазе укупан промет америчких лука на Пацифику и у Мексичком заливу.

Као и толика друга, Велика језера су се формирала у ледено доба кад је хладноћа владала на великом делу земље и кад су глечери клизили кроз долине. Услед топлије климе, доцније, глечери су почели да се топе и да испуњавају водом долине које су сами створили.

Од западног краја Горњег језера (лево) до источног краја језера Онтарио (у десном углу мапе) пружа се пут дугачак око 1.600 километара. Мичиген је једино од Великих језера које се цело налази на територији САД; иначе сва остала имају своје обале у САД и Канади.

Пре него што су дошли европски истраживачи, а за њима и остали, у пределима Великих језера живела су многа индијанска племена. У шумама око језера било је дивљачи а у води много риба. Индијанци су на својим лаким кануима обилазили све крајеве.

Први Француз, Веразано, искрцао се 1524. године на источној обали Северне Америке. За њим су стигли и други који су касније открили Велика језера. Сви су се надали да ће пловећи на Запад доспети до Кине. Због тога нису ни обраћали пажњу на ова природна богатства.

Французи су видели да неће пронаћи пут за Кину али су се ипак задржали у тим богатим пределима. Почели су да граде „трговине“ где су Индијанцима нудили робу за богата крзна. Пошто се ово показало уносно, Французи су почели да граде ту и своје домова.

Енглези, који су ударили темеље својим колонијама даље на југу Америке, почели су да долазе на запад. Срели су ту Французе на територији око Великих језера. Снаге двеју нација су се судариле и борбе су у размацама, вођене све до 1763. године када су Французи одступили.

По завршеном крвавом рату 1783. када су Сједињене Државе извојевале независност од Енглеза, нова нација је почела да јача. Људи су се масовно насељавали око богатих обала Великих језера. Ницали су градови и луке, а водени путеви су омогућили брз развој читавог краја.

КРОТКИ НОСОРОГОВ РОЂАК

ДА, читаоци оног времена имали су над чим да развијају главу: путници који су се један за другим враћали са јужноамеричког континента, износили су све нове и нове појединости о необичној животињи. Једни су говорили да је то мазга, други — хипопотам, трећи — амазонски медвед. Зоолошки „жокел“ доводио је у необичну животињу. И нашли је Европе.

Чућењу данашњих Европљана не би било краја када би прочитали стари рукопис у коме је описана животиња „са сурлом слона, очима носорога и тигровим шапама, која прождире најопасније змије“. Слегли би на крају раменима и не би веровали. Али, људи су некад били спремнији да поверују. Кренули су да траже необичну животињу. И нашли су је.

Био је то тапир, кротки четвороножац који је доводио у забуну прве „очевидце“. Јер, у та далека времена путештвеници су се у својим описима далеких земаља углавном ослањали на приче помешане с легендама. Допуњени уобразиљом, ти описи стизали су у Европу где су на позорницу ступали зоолози у домаћим папучама, који су тада о свему томе изрицали своја сопствена стручна мишљења.

Најчудније и најзанимљивије је ово: све што је речено о тапиру носи у себи делић истине. Он заиста личи на све оне чије су му име приписивали: масивним димензијама подсећа на нилског коња, кожом — на медведа, копитама — на коња, понашањем — на носорога.

Дуго је тапир сматран „чистим Американцем“. Тек крајем прошлог века тапир је пронађен и на полуострву Малаки, а још касније научници су утврдили да су у древности тапири живели на свим континентима.

Разуме се да праисторијски тапир — палеотеријум — није много личио на данашњег; то је била нека врста супертапира. Палеотеријум је био заједнички предак тапира и носорога. Током векова путеви ова два рођака су се разишли: први је за себе изабрао сурлу, други — рог. од тога сродства тапир је сачувао само димензије које улијају поштовање: тежину од 500-600 килограма, висину од једног и дужину од два до три метра. Међутим, срећу се и тапири тешке категорије који без муке претегну терет од хиљаду килограма.

Најсолиднији (својим размерама, разуме се) је индомалајски тапир. За њим долазе његови сродници из Бразила и Парагваја. Остали амерички тапири изгледају много

скромније. Тако, на пример, тапири који живе у предгорју Анда личе на поније и живе животом горштака чији се трагови могу наћи чак и на висинама од 3.500 метара.

Тапир је папкар, али папкар-индивидуалиста; истовремено и лијопрст и тахопрст папкар, јер на предњим ногама има по три, а на задњим по четири прста. Али да једног тапира не би делили на половине одлучили су да га сврстају у лијопрсте папкаре заједно с његовим рођаком — носорогом.

Тапирови папци јакко су истурени и издалека подсећају на канце, на основу чега су ову мирну животињу понеки сматрали за крвожедног тигра. По свему осталом он уопште не подсећа на животиње из рода мачака: кратке ноге не дозвољавају му да скаче, а ако баш мора да потрчи онда се својом „грациозношћу“ ничим не разликује од свог рођака с рогом на носу.

С нилским коњем га веже родбинским везама љубав према баруштинама и топлим речницама где се скрива од инсеката и других непријатеља.

Своју „слоновску славу“ дује малој сурли која му сједињава горњу усну с носом. Тим веома покретљивим органом тапир лomi изданке. На жалост, морамо разочарати љубитеље „страшних описи“: тапир је биљојед и његов јеловник прилично је разноврстан — трава, лишће, млади изданци, плодови, корење.

Неки очевници чак тврде да он једе земљу. То је заиста тако:

тапири, нарочито женке са задовољством жваћу слану иловачу. У желуцу убијеног тапира може се наћи богат асортиман граница, камења, па чак и костију свих величина за које се уопште не зна како тамо доспевају.

Они који у тапиру виде чисто крвног „Американаца“ још би се више у то уверили када би упознали неке одлике његовог понашања. На пример, ако мистер тапир сретне у неком углу дунгле мис тапирицу, он јој звижди баш као што војник америчке морна-

ричке пешадије звиже кад сретне на улици допадљиву девојку. Али, код тапира то није само знак одушевљења, већ и позив на заједнички живот. Почине „разговор“ и после 390-397 дана (у зависности од врсте) мадам тапирица доноси на свет пругастог потомка који необично личи на новорођено дивље прасе. После пола године тапирић мења свој пругаст прслук за одећу одраслог тапира. Амерички тапир има прљавоцрну или тамноорку длаку, док је индомалајски двобојан: тело и ноге су му црни, док су леђа покривена сребрнастобелим „покривцем“. Ту одећу он носи 30 до 35 година — толико живе тапири у зоолошким вртovima. Колико ова кротка животиња живи у слободи — ни данас се не зна.

Древни палеотеријум вероватно није ни слутно да ће се од папка његових потомака правити кастањете, од длаке кичице и корбачи, а од меса изврсне шунке. Због тих својих квалитета тапир је приморан да читаваг свог живота тражи спас, како од четвороножаца тако и од двоножаца.

Нека индијанска племена сматрају тапире за свете животиње, јер се по њиховом веровању у тапире пресељавају душе преминулих предака. А нико неће да поједе свог деду само зато што је, претворивши се у тапира, добио уместо ногу и руку четири шунке. Друга племена сматрају га зааслаником богова. Парагвајски Индијанци, на пример, називају Млечни пут „тапировом стазом утабаном међу звездама“.

ЗА МАЛЕ ИСТОРИЧАРЕ

Док је читао један роман из живота старих Римљана наш илустратор је за желео да нацрта једну сцену из тог живота. Као мотив изабрао је један мали весео догађај који се одиграо на улици. Цртајући, илустратор је начинио, намерно, три суштинске грешке, желећи да помоћу пртежа провери ваше знање историје. Можете ли да их откријете?

Одговор: У старом Риму није се знало за бицикле, а ни за електричну струју, па према томе бицикл и стуб са електричним жицама нису се могли видети на римским улицама. Поред тога, Римљани нису знали за арапске цифре.

Идила на Јужном мору

Један становник острва у Јужном мору, један кану, две палме на обали — идилична слика, зар не? И пошто се тај мотив свидео нашем илустратору он га је одмах нацртао шест

пута. Оштро око његовог колеге одмах је запазило да се слике, и поред велике сличности, разликују међу себе и да су само две у свим детаљима исте. Пронађите их!

ЕКСПРЕСНА ДОКУМЕНТАРНА МАШИНА

На бруклинском политехничком институту конструисана је машина која може да прими на једном микрофилму око милион страница информација. Сваку од тих информација могуће је позвати из памћења за осам секунди а затим увеличану пројектовати на нарочити екран. За сваку тему или појам постоји читав досије који се аутоматски претражује. Сви појмови обележавају се бројевима који могу бити и вишецифрени а одабирају се на нарочитом цифарнику. Машина може за неколико секунди да одговори на велики број питања из разних области.

»ДРВО - КОБАСИЦА« ЗБУЊУЈЕ НАУЧНИКЕ

Ово необично дрво може се видети само у шумама Уганде. Европљани га називају „дрво кобасица“ због тога што његови плодови подсећају на велике кобасице. Плодови висе с крајева грана и могу да буду тешки до

шест килограма. Најчудније код њих је ипак брзина којом расту. Наниме, од тренутка цветања па до потпуног сазревања плода не прође ни месец дана.

Енглеског ботаничара и професора универзитета у Кембриџу М. Кенија заинтересовало је питање: на који начин дрво осигурава довољну количину материје неопходних за тако муњевито раширење плода? У току испитивања он је открио несхватљиву чињеницу: достављање шећера у ткиво плода одвија се углавном дифузијом. То јест, оним истим процесом у коме се честице шећера, бачене на дно шоље, убрзо појављују и на површини. Међутим, у ткиву „дрвета-кобасице“ процес дифузије одвија се 50.000 пута брже но у шољи чаја.

Недостижна брзина! Све доскоро научници су сматрали да брзина дифузије зависи само од температуре, јер у основи тог процеса лежи топлотно кретање молекула. Међутим, сада се показало да се дифузија може убрзати не само загревањем. Чиме? На жалост, „дрво-кобасица“ још није одало своју тајну.

КРАЉЕВСКИ ПУРПУР

Гримизноцрвени, пламени пурпур био је омиљена боја владара давно минулих времена. Тога обојена пурпуром одвајала је римског патриција од плебејца. Пурпурни огртачи падали су са рамена краљева и царева. Плутке капице пурпурне боје красиле су главе кнежева католичке цркве — кардинала.

Тајна добијања природног пурпура била је позната још у 3. веку пре наше ере у старој Феникији, у граду Тиру. Пурпур се ствара у љуштури пужа „мурекса“, који се може наћи на источној обали Средоземног мора. Та једна јединица капљица течности, која се налази у нарочитој кесичи „мурекса“, потпуно је безбојна. Али, доврљено је да та капљица доспе на сунчеву светлост па да постане најпре црвена, затим плава и најзад ватреноцрвена. Из једног пужа само једна кап! Није онда чудо да су само краљеви могли себи да дозволе тај луксуз да своју одећу боје пурпуром.

Векови су прошли. Древни град Тир давно је разрушен и вештина добијања пурпура пала је у за-

борав. Почетком нашег века немачки научник Фридрих Лендер одлучио је да изврши хемијску анализу пурпура. Да би добио грам и по пурпура, Фридрих Лендер је морао да употреби 1.200 пужа! Најзад је формула устројства „краљевске боје“ била нађена. Међутим, требало је да протекне још пет година да би хемичар Закс успео да добије синтетични пурпур. На његово велико чуђење, тај догађај прошао је, сем у најужим научним круговима, потпуно незапажен. Зашто? Због тога што се пурпурна боја, која је у старом и средњем веку сматрана за „краљичу боју“, просто изгубила између многих других боја добијених синтетичним путем. Савремени хемичари с правом сматрају да пужа „мурекса“, сједињавајући атоме брома са атомима угљеника, ни приближно није нашао најлепшу варијанту пурпура и да се у лабораторијама, синтетичним путем, могу добити гримизне боје неупоредиво лепше од природног пурпура.

ПО ПОДНЕ 23. октобра 1942. године, у команди Осме британске армије у Африци, маршал Монтгомери је припремао специјалну поруку својим трупам. Све је било спремно, очекивао се само један податак обавештајне службе Осме армије па да се заповест маршала Монтгомерија пренесе трупам. Телепринтери, телефонске и радио-везе, које су водиле према јединицама непрекидно су проверавани. Око 19 часова по подне, близу 60.000 бораца постројавало се по пустињи, очекујући поруку свог врховног команданта. Команде су се чуле на различитим језицима. Постројавали су се Јужноафриканци, Индијци, Новозеланђани, Аустралијанци, Алжирци, Тунисци, Норвежани, Французи...

Очекивала се једна од највећих битака у Африци. Припремао се напад на Тел ел Ејза, Ромелово упориште, за које је он често говорио да је кичма Африке. Та чувена битка постаће непосредан увод за историјску битку од Ел Аламејна у којој је маршал Монтгомери однео сјану победу над немачким и италијанским дивизијама које су биле под командом фелдмаршала Ромела.

Маршала заповест је трупам стигла нешто касније, тек око 20.10 часова. Увод је почињао овако:

ГЕНЕРАЛ ЈЕ НЕСТАО

★
Како су британски војни обавештајци ухватили немачког генерала и командовали његовом дивизијом
★

— Сада ће почети једна од одлучујућих битака у историји. Она ће бити прекретница овога рата. Нека нам свевишњи подели победу у овој бици... Јунаци Осме армије немојте жалити своје животе у овим историјским данима, напред у борбу и победу...

На свим деловима фронта широм пустиње загрмели су акорди химне Осме армије из десетине хиљада грла:

— Гуд бај, Пикадили... Четвртој индијској дивизији, која се налазила на положајима јужно од Тел ел Ејза, наредба је саопштена шапатом, а затим је пошла на јуришне положаје.

Рампа је затворена

Пре него што је порука маршала Монтгомерија стигла јединицама Осме армије, обавештајци су обавили свој задатак. Било је мирно афричко вече. Сунце је било у суну. Огромна пустињска равница била је у помрачњини. На једном путу, поред затворене рампе, обојене црно-белом бојом, какве су се могле видети у свим окупираним земљама Европе, стајали су британски обавештајци. На себи су имали униформу немачког Афричког корпуса. Импровизирана рампа која је припремљена за ову ноћ била је спуштена. Обавештајци су дуго чекали.

Чим су из даљине чули мотор поставили су се са стране рампе, онако како су то Немци обично осорно и надмено чинили. Ускоро су угледали немачки извиђачки аутомобил како вратоломно јури, витлајући за собом ситан суви пек. Његово пригушено ноћно светло брзо се приближавало. Мислили су да аутомобил неће стати и припремили су се да пуцају, али је шофер стао уз саму рампу. Неколико тренутака је притискивао на „гас“, очекујући да се рампа подигне.

Четворица британских војних обавештајаца прилику су колима потпуно хладнокрвно. Упалили су цепену лампу и угледали команданта 4. немачке моторизоване дивизије генерала Бергера. То је била територија његове дивизије и због тога је возач тако сигурно и во-
— Британски обавештајци се одмах обратили немачком генералу:
— Мајор Абвера Сепи. Господине генерале, молим вас покажите исправе! Такво је наређење.
— Шта је ово? — обрати се генерал мајору који је седео на њега.

Тај мајор је био шеф тајне ратне полиције генералове 4. дивизи-

Генералова кола зауставила су се у пустињи пред једним шатором. Обавештајци који је био припремљен за разговор са генералом, уведе га у шатор и одмах му се обрати:

— Генерале, ви сте злочинац. Шта сте радили са нашим заробљеним борцима после борби код

Сиди Абд ел Рахмана и Тел ел Акаира?

— Ја сам их упућивао корпусу, они нису код мене...

— По вашем налогу извршено је стотину злочина.

— Ја сам само командовао у борбама, ја сам командант — понављао је генерал уплашено.

— Ако сте само командовали, онда да чујем како бисте позвали нашег начелника штаба. Ето, издајте му наређење, на пример, да повуче 75. моторизовани пук.

— Али, ја немам одавде никакве везе с њим — одговори генерал. — А то се граничи и са издајом.

— Ето вам везе! — рече обавештајци и пружи му микрофон радио-станице.

— Пукотник Реми! — јави се начелник штаба дивизије.

— Генерал Бергер. Остаћу код главног — мислећи на Ромела. — Долазим одмах... 75. пук... — и поче да замуцкује.

Међутим, он стварно није имао везу са својим начелником штаба, већ са радио-станицом из другог британског шатора. Толико нису могли да му повере да га директно укључе са његовим потчињеним. Британски обавештајци који је разговарао са генералом, ухватио је неколико карактеристичних генералових израза и савршено га имитирао. Десетак минута касније позвао је генераловог начелника штаба и наредио му да 75. пук одмах повуче на десно крило, што је овај одмах и учинио.

Ужарена афричка ноћ

Четврта индијска дивизија била је спремна да пође на јуриш. Новозеландска и Јужноафричка дивизија приближавале су се јуришним положајима код грена Митејрија.

У 21.40 час блеснула је пустињска ноћ. Око хиљаду британских

топова сукљало је ватру на десни бок немачке дивизије, где је било највише немачких војника и ратног материјала. Индијци су под заштитом своје артиљерије правили пролазе кроз минска поља, а бестрајне опове су носили на рукама и полако продирали Немцима с левог бока и иза леђа.

У 22 часа артиљерија је пренела ватру у дубину немачке одбране куда су се Немци повлачили. Настао је општи хаос и пометња. Ромел је викао преко радио-станице:

— Шта се то тамо дешава? Како се држите? — а затим је и сам дојурio у ову гужву.

Тражио је генерала, али овог нигде није било. Пољубани немачки положаји нису више могли да се одрже. Било је све касно. Нико није могао да схвати зашто је најјачи 75. пук био померен и ко је то наредио. Док је генерал држао погнуту главу и седео у британском шатору, афричка ноћ је беснела и цепала се од силне пуцњаве. Генерал није знао шта се то дешава с његовом дивизијом.

У 2 часа ујутро, 1. и 9. британска дивизија кренуле су са својим тенковима на јуриш. На леви немачки бок налетела је и Прва француска бригада. Ромел је покушао да интервенише тенковима своје корпусне резерве и да заустави продор Осме британске армије, али без успеха.

Девега аустралијска и 2. новозеландска дивизија незадрживо су јуришале. Сви немачки покушаји да се одрже на ранијим положајима плаћени су великим жртвама. Четврта немачка и 8. италијанска дивизија престале су да постоје. За њих је ова ноћ била кобна.

Битка се наставила и следећих неколико узастопних ноћи. Било је заробљено преко 30.000 непријатељских војника и 9 генерала. То је био крај немачког Ромеловог Афричког корпуса, који је под најтежим условима морао да се повлачи са остацима своје потучене војске на обалу Нормандије у Француској.

МУЗИКА ИЗ СЛАВИНЕ

У једној њујоршкој робној кући одавно се продаје нарочито пијак за флауту који се ставља у флауту од кафе. Када се флаута отвори, вода пролази више отвора и ствара јасније и муклије тонове. Ма да ова „мелодија“ више личи на звиждање него на песму, већ првог дана продато је неколико хиљада писака.

НИЈЕ ВИЦ

Праву шкотланђанску пресуду доделе су недавно здравствене власти у Единбургу. Наиме, једном лекару опште праксе, који је неком свом пацијенту преписао десет боца пива, било је наређено да сам подмири трошкове овог лечења.

ОД ЧЕГА СЕ ТУПЕ ТЕСТЕРЕ!

На први поглед одговор на питање: од чега се тупе тестере? — изгледа једноставан и лак. Али, аустралијски научници В. Хилис и В. Мак-Кензи дошли су до закључка да одговор који се природно намеће може бити тачан за столарске радионице, али не и при сечи шума.

Утврђено је да при стругању

свежег дрвета поред механичког трошења тестере долази и до јаке електрохемичке корозије. Органске киселине којих има у ткиву четинара, као што је то карболна киселина на пример, дејствују на челик јаче чак и од оне киселине.

Аустралијски истраживачи још ни су дали практичан предлог. Челик заштићен од рђе још је превише скуп да би се од њега правиле тестере. Хромирање зубаца после сваког оштрења тешко да се може изводити у дубини шума.

Али не треба сумњати: ако је пронађен узрок болести биће нађен и лек.

ТЕЧНИ ДИМ

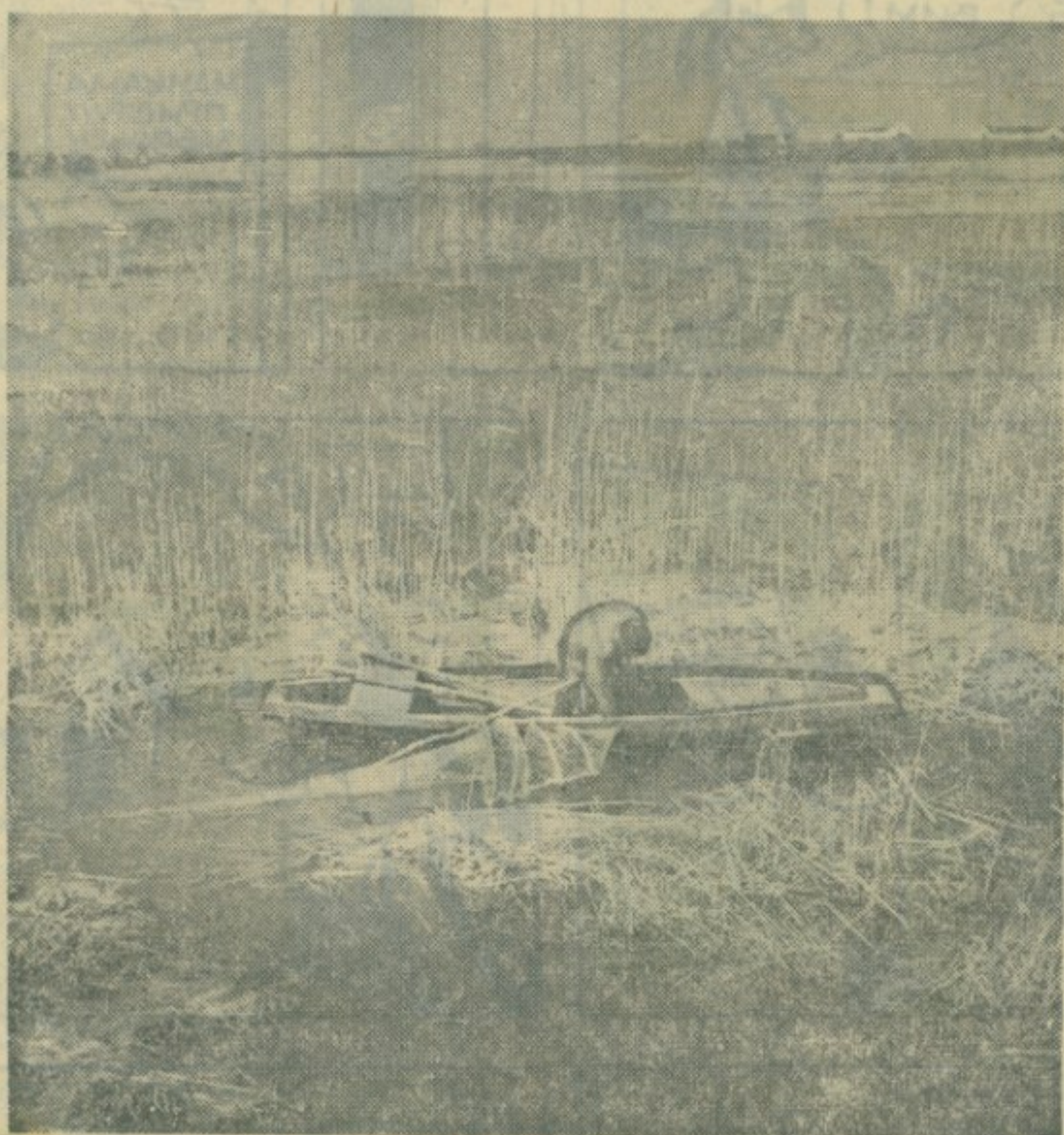
Група младих пољских хемичара Варшавског института индустрије меса предложила је занимљиву ствар: сушење меса без дима. Хемичари су извршили анализу дима у сушницама меса и нашла у њему око хиљаду компоненти. Испитивања су показала да је само тридесет од тих

састојака — међу њима сирћетна киселина, феноли, креозит формалдехид — корисно и неопходно у процесу сушења. Ти састојци имају бактерицидна својства и сухомеснатим производима дају карактеристичан укус, арому и боју. Остали састојци дима су некорисни, а неки чак и штетни.

Хемичари су издвојили корисни део и тако добили екстракт дима. Ако се тај екстракт раствори у мало уља добио би се „течни дим“ који има изванредна својства. Двадесет грама овог екстракта довољно је да се тона свињетине претвори у суво месо.

ИЗ АЛБУМА ФОТО-РЕПОРТЕРА

РИБАР ПОСТАВЉА МРЕЖУ — БУВАЊ НА КАНАЛУ КОД СТАРЧЕВА
(Снимко: В. Латинкић)

ТЕЧНИ ЕЛЕКТРОНСКИ РАЧУНАР

На политехничком ивисти туту у Бруклину професор А. Е. Мемел истражује један сасвим неочекивани и помало футуристички систем логичких веза код математичких електронских машина. У његовом систему се обрада и памћење информација врше у течности засићеној дугим ланцима протеина који имају исту моћ фиксирања као и нуклеинске киселине које код живих бића преносе генетичка својства.

Новозамишљени „течни мозак“ представља изразиту супротност металном мозгу електронских машина и може се сврстати у ред рођака мозга човековог. Он не бити доста спор али способан за истовремено усмеравање већег броја мисаоних путева. Контакт са њиме ће се остваривати путем молекула нарочитих врста. Одговори ће се добијати или помоћу спектрографије у инфрацрвеном или посредством хроматографије.

ХЕМИЈСКО КОШЕЊЕ

Веома често траву косе не ради сена. Потребно је просто да не израсте превише. Рецимо на аеродрому, фудбалском игралишту, на стрминама крај путева.

Од недавно траву у таквим случајевима није више потребно косити: у Западној Немачкој једна фирма пустила је у продају препарат МН-30 који кошење чини непотребним. Ако се раствором овог препарата попрскају биљке оне престану да расту мада не утику. Дејство препарата траје неколико месеци. Препарат је потпуно безопасан и за људе и за животиње. Састав препарата фирма чува као тајну.

ХАРТИЈА ОД САФИРА

Хартија од драгог камења — за тако нешто још се није чуло. Па ипак, такву хартију производи америчка фирма „Термокинетик фајбер“. Из најтананијих влакана сафира (чији је пречник око 1 микрон) дугачких по три милиметра израђују се листови чија површина износи и до педесет квадратних сантиметара.

Чему служи оваква хартија? О томе часопис, који доноси вест, не каже ништа. Међутим, извесну светлост на ово питање баца сам назив часописа: „Теледириговане ракете и пројектили“.

Јесте
ли већ
чули
да...

... у Шпанији арене у којима се одржавају борбе са биковима нису сву-

где истог облика. Тако арена у месту Санта Круз де Медула има четвртаст облик.

... рачуна се да у целом свету има око 171 милион телефонских апарата.

... недавно су холандски цвећари почели да експедују сушене лале у

кесама. Кад му се дода мало воде, цвеће наново „оживи“.

... совјетски научници су успели да начине стакло тврђе од челика а лакше од алуминијума које су назвали „ситал“. Ова

материја може да издржи притисак од 16.000 килограма на квадратни сантиметар.

... у Јапону је последњи крик моде — бојење зуба. Јапанкама стоји на располагању 25 различитих боја којима оне могу

да обоје само један или све зубе, у тону са хаљином или ноктима.

ПТИЦЕ — КОЛЕКЦИОНАРИ

КАДА су први истраживачи продрли у унутрашњост аустралијског континента наишли су на многе необичне појаве у животињском царству: на сисаре који носе јаје, на животиње-торбарне, птичје инкубаторе и неке чудне мале грађевине украшене цвећем.

Те шарене грађевине налазили су обично међу невисоким грмљем. Мале платформе начињене од штапића поређаних један до другог, а изнад њих, на растојању од отприлике пола метра, дугачки и витки прутући пободени у земљу као коље од ограда. Горњи крајеви тих прутућа били су повијени у сусрет један другом, тако да су над платформом образовали кров.

Пред једним од два улаза у ову малу сеницу по земљи је побачано стотину разноразних шарених ситница: шкољке или делови шкољки, мртви зривавци, цвеће, бобице, камење, кости, птичје перје, змијске кошуљице и још много других ствари.

Недавно су у једној таквој колекцији нашли чак и четкицу за зубе, ножеве, виљушке, деце играчке, траке, шољице за кафу, па чак и цезву за кување кафе (до душе, невелику), шнале, брилијанте (праве) и ... вештачко око.

Први истраживачи Аустралије никад нису видели оне који су подизали те мале сенице. Разуме

се да на црне птице које су се мувале ту у близини, нико није ни помислио. Капетан Стокс, један од првих истраживача унутрашњих области петог континента (од 1837. до 1843. године) дошао је до закључка да те већке праве за разоноду својој деци жене домородаца. А тадашњи гувернер Аустралије сер Џорџ Греј био је аутор

друге хипотезе: већаци су дело кенгурових руку, изјављивао је он мислећи, очигледно, да је ова необична животиња за све способна.

Много касније откривено је да већке граде баш оне птице на које у почетку нико није обраћао пажњу. Треба, додуше, признати да те птице нису уопште упадљиве. Мужјаци су модрикастоцрни, а женке жутозелене.

Крајем јуна и у јулу, док је у Аустралији још зима, први мужјаци птица сеничарки (тако зоолози називају крилате градитеље малих сеница), напуштају јаго. Сваки од њих изабере место на сунчаном пропланку усред честара и ту гради сеницу. Затим пред довршену грађевину доноси плаво и жуто цвеће и друге предмете претежно плавичастих нијанси — као што су очи његове будуће женке — и све то распористе на улазу. Сад је сеница готова. Окићена и спремна да дочека женку. И мужјак креће по њу у шуму.

Невеста се свечано приближава сеници да би саслушала, тачније посматрала ову шарену серенаду, јер, њен удварач не пева, већ пред њом изводи необичну игру помоћу разних шарених предмета. Тај календоскоп боја плени његову изабраницу јаче од сваке песме.

Женка улази у сеницу или, правећи се незаинтересована, стаје иза ње, док мужјак у свом заносу хвата кључном час један, час други шарени предмет. С тим предметом у кљуну врти се као безумни дрвениш. Он оставља један предмет да би узео нову играчку, све више се заноси страшћу и игром, врти се и клања све дубље. Понекад за тренутак застане, као да се скаменио, испруживши према женки кљун у коме држи какву шарену ситницу чија боја обично одговара боји њеног перја или

очију. И опет почиње игра и показивање сакупљених предмета.

Из дана у дан, током многих месеци (од јуна до новембра или децембра) црна птица се са одушевљењем игра својим шареним играчкама, заборављајући често и на храну и на воду, а и на страх пред непријатељем.

Има неколико врста сеничарки, разног перја, али су све оне блиски сродници рајских птица, па према томе и наших врана и чавки. Сеничарке живе у шумама Аустралије. Нове Гвинеје и оближњих острва. И оне су у читавом свету постале познате као страсни колекционари свих шарених драгулија: шкољки, каменчића, перја, цвећа, плодова, комадића стакла, дугмади, трака... Укратко свега онога што блиста и сјаји јарким бојама а до чега ове птице могу да дођу.

Сеничарске ипак нису једине птице које у своје „домове“ довлаче разне шарене предмете. Свраке-крадљивице свима су нам добро познате. Вране, чавке и сојке такође пате од клептоманије. Забележени су чак и случајеви да су планинске чавке покушавале да из ватре украду угарене угарке.

Индијске вране ипак држе рекорд. Прича се да оне чак дреше и пакете и из њих, без зазора, односе све светлуцаве предмете. У крајевима где ових птица има много ништа се не сме оставити на прозору или у соби са отвореним прозорима, чак ни марамица или рукавица. Све ће ове крилате крадљивице однети.

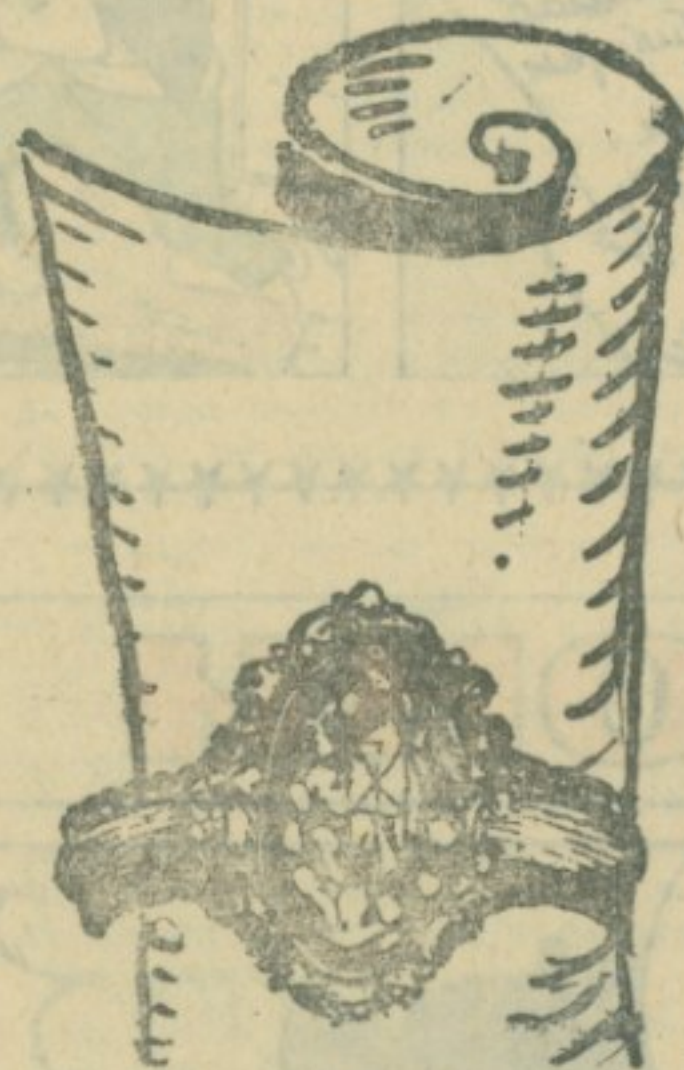
Једном су на Џејлону истражни органи утврдили да је пар индијских врانا систематски пот-

крадао једну јувелирску радњу. Птице су чак између осталог, украде неколико стотина златних оквира за наочаре!

Индијски мухар не краде наочаре, али зато скупља змијске кошуљице и њима краси своје гнездо. Сиријски деглић из истог разлога довлачи блистава тврда крила буба — тврдокрилаца. Индијск. птица баја лови чак и живе свиње и утискује их у комадиће глине, а затим овим јединственим фењерима украшава зидове свог гнезда које личи на бочу...

Колекционарска страст није само одлика нас људи.

ТРЧЕЊИ ОКО ЕКВАТОРА

Неко је израчунао да је чувени чехословачки тркач Емил Затопек у току своје спортске каријере претрчао 60.000 километара. То значи да је он оптрчао један и по пут Земљу, и то по екватору. Већи део овог растојања Затопек је претрчао на тренинзима. Свакога дана он је трчао 10 до 15 километара.

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

Водоравно: 1) и један и други, 4) врста врбе, 7) занимљивост, забава, 10) једноцифрени број, 11) зимски спорт, 13) узвик, 15) острво у Јадранском мору, 15) скраћеница за Уједињене нације, 16) штета, дефект, 19) река на граници између Манџурије и Кореје, 20) свесла, 21) похвална песма, 22) одабрано друштво, 23) лична заменица, 27) тениски израз, 29) домаћа животиња, 31) несрећност мисли, збрка, 34) иницијали руског књижевника („Ујка Вања“), 35) старојудејски цар, 36) хемијски знак за рутенијум, 37) чувени музеј у Паризу, 39) подруге, 41) стара турска титула, 42) женско име.

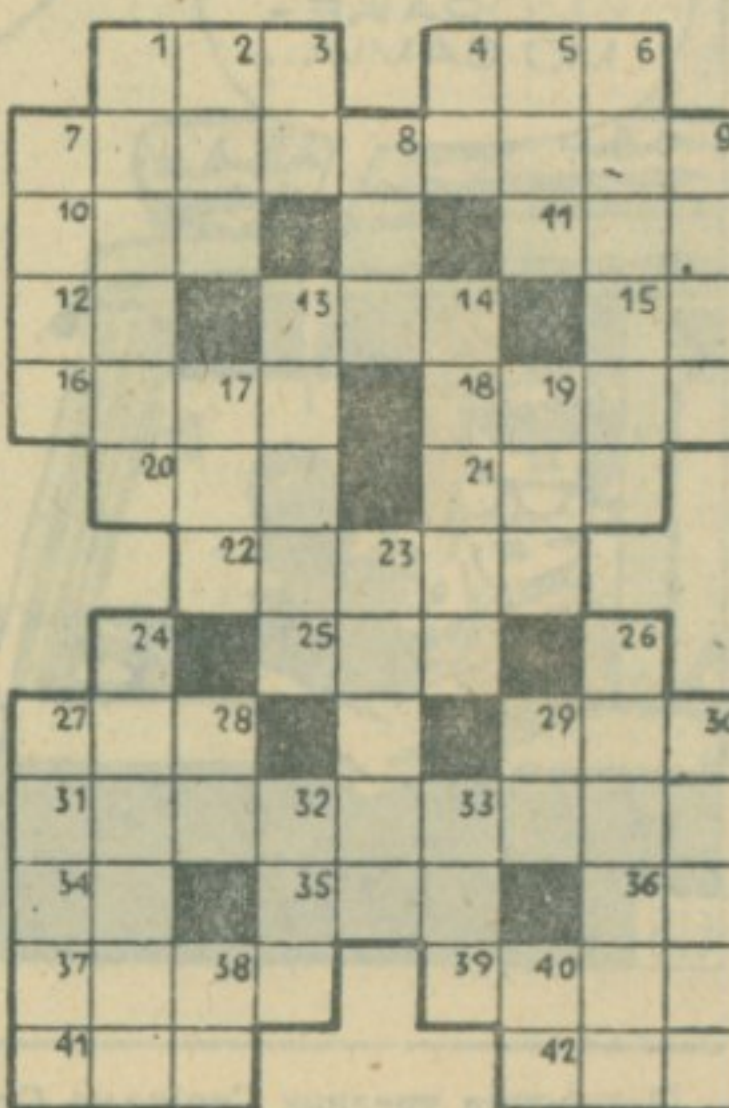
Усправно: 1) токсини, 2) врста француског сира, 3) скраћеница за „ад акта“, 4) иницијали словеначког књижевника („Мартин Качур“), 5) острво у Јадранском мору, 6) морски пас, 7) напад, 8) староримски филозоф и песник („О природи ствари“), 9) прастановници Јапанских и Курилских острва, 13) део птичјег тела, 14) град у Јапону, 17) аждаје, 19) речено острво, 23) припадник народа индоевропског порекла, 24) део лица, карика, 26) велики енглески песник (1788—1824), 27) чувена оперска кућа у Милану, 28) скраћеница за тону, 29) Лудолфов број, 30) финско парно купатило, 32) аутомобилска светилка, 33) копрена, вео, 38) аутомобилска ознака за Ваљево, 40) божанство вода и мора код старих Вавилонца.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) фланел, 6) хром, 7) лав, 9) рез, 10) рика, 11) Ад, 12) Мосор, 13) сет, 15) лама, 16) трака, 18) Ин, 19) иве,

20) ас, 21) Скрад, 23) Ло, 25) уши, 26) у-сав, 28) Шо, 29) вране, 30) Апо, 32) Ам-мор, 33) Кент, 35) оса, 36) новост.

Усправно: 1) Фредерик Шопен, 2) лоз, 3) ам, 4) елиса, 5) лакомисленост, 6) храст, 8) варан, 10) рола, 14) Таври, 17) кеа, 21) Сушак, 22) дура, 24) овера,

БУДИТЕ ДЕТЕКТИВ

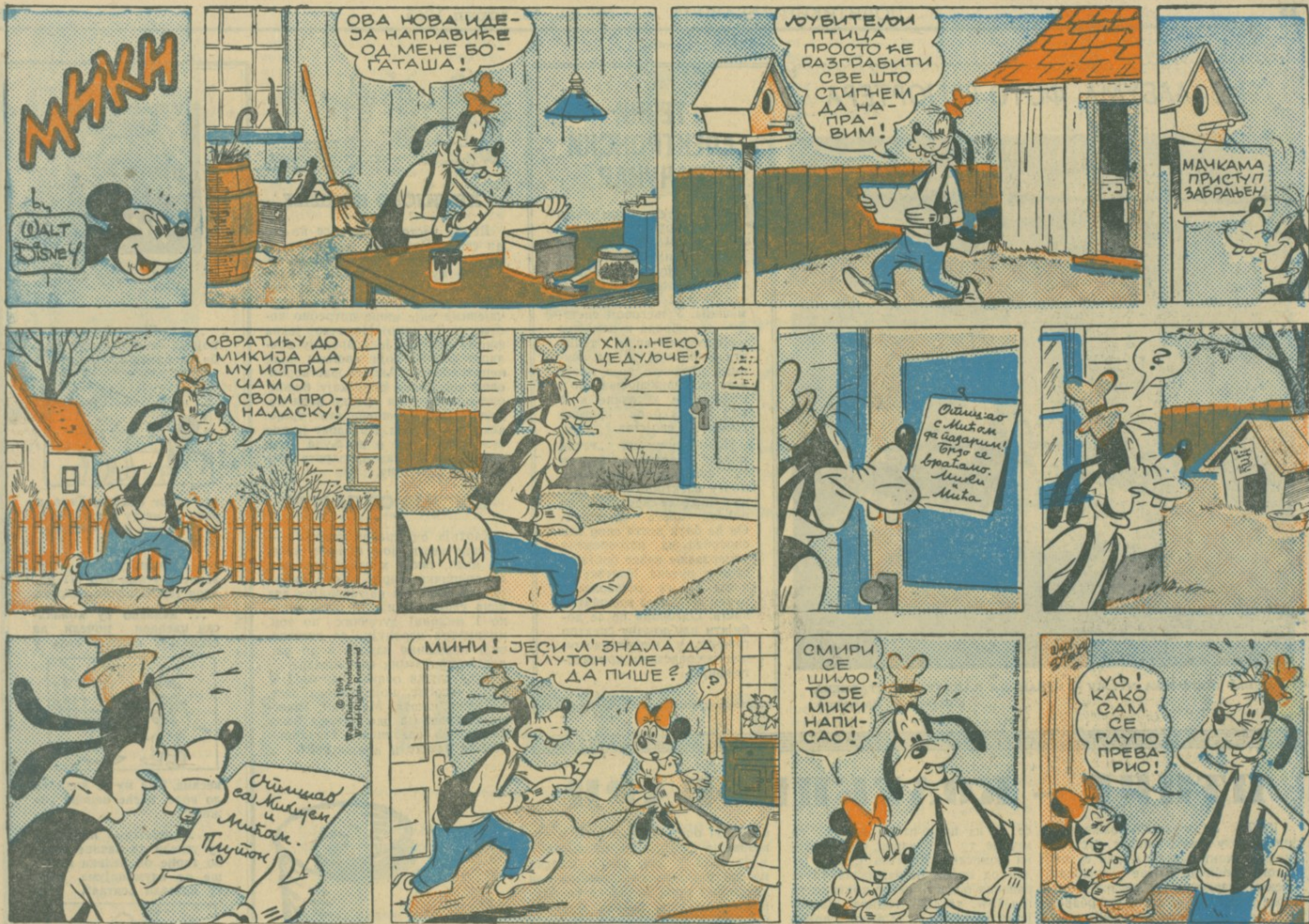
ОДГОВОРИ

УБИСТВО У АВИОНУ

Када су путници доведени да би дали изјаву, инспектор Вернер је сместа приметио да је Милеров дворедни капут погрешно заокрпан, не онако како капуте закопчавају мушкарци, већ обрнуто, онако како их закопчавају жене. Одмах је посумњао да Милер тиме жели да нешто сакрије, највероватније криву мрљу. Дункенхаузер је у својој изјави рекао да је, кад се вратио из тоалета, затекао Милера како седи с рукама прекрштеним на трбуху. То је појачало његове сумње. Овако је ре-зонало: Милер је убио Шуца док је Дункенхаузер био у тоалету и том приликом испрљао је капут. Да ту мрљу Дункенхаузер не би приметио, он ју је сакрио овим рукама, а затим је отишао у тоалет и наопачко закопчао капут верујући да ту ситницу нико неће приметити.

Да би се уверио у тачност своје претпоставке, инспектор Вернер је на крају рекао:

— Хоћете ли бити тако љубазни да откопчате капут.

ИЏОНИ ХАЗАРД ФРЕНК РОБИН

693